Jonas Albertas Naktinis

SĖLIAI RYTUOSE

ir jų senieji papročiai

Aina Vaičiulėnaitė „Vėlių ežeras“

Panevėžys

2018

© Parengė Jonas Albertas Naktinis

Nuotraukos

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

ISBN

Tiriant vietovardžius ir vandenvardžius XIX a. vidurio Rusijos imperijos žemėlapyje, aptikta, kad sėlių gyventa didelėje dalyje teritorijos – Pskovo, Polotsko, Smolensko žemėse, Daugavos ir Dniepro aukštupiuose, Ugros upės baseine. Paaiškėjo, kodėl didelę reikšmę sėlių gyvenime turėjo pasidengiančios augmenija pelkės ir ežerai.

Selonians in the East.

We estimate that selonians in the East were settled in regions of Polotsk, Pskov, sources of the rivers Daugava, Dniepr, Ugra. Hydronyms indicate that in the high antiquity people were burried in the some lakes with acreteed moss. According this tribe old stories, the world begins from swamp, in which nobody exists, only mud and water. And later, when Light competed with Darkness, arise lumps, grass and berries…

SĖLIAI TIKRAI ČIA GYVENO

Pradžioje žodis Selišče baugino. Atrodė, kad čia atkeltų ar atsikėlusių kitur (*poselit'*) žmonių kaimas. Žodyne rašoma, kad šis žodis reiškia sodybų vietas. Daugiau paskaičius carinį XIX a. vidurio žemėlapį (*Trechverstovka*), paaiškėjo, kad žodis daugiau sietinas su sėliais. Pvz.:

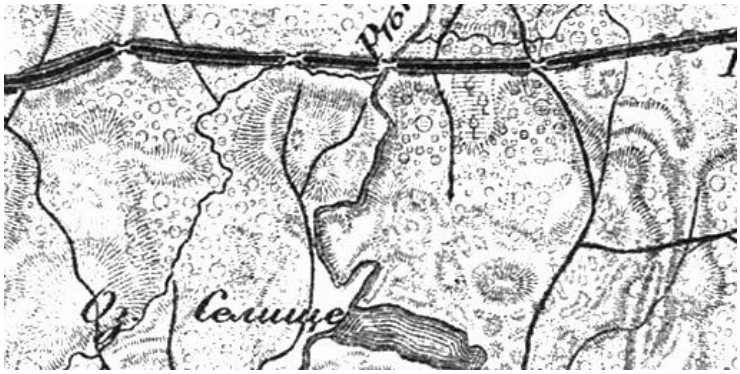

Matote, kad šis ežeras pavadintas Selišče. Niekaip kitaip tokio pavadinimo nepaaiškinsi, tik tuo, kad čia sėlių ežeras (lapas 6 – 11).

Kiti kaimų pavadinimai ne tiek klaidinantys. Seliši, Selbiki, Seliachi, Sely, Selišnia Seliukina, Seliutina ir pan. Priklausomai nuo regiono tas žodis, turįs šaknį – sel – vienaip ar kitaip pasikeitęs. Dar vienas kaimo pavadinimo pavyzdys:

Dešiniojo kaimelio pavadinimą vietiniai tikriausiai ištardavo, kirtį dėdami ant ‚e'. Mums šis pavadinimas primena kaimą prie Rokiškio – Sėlyna (kirtis ant ‚y').

Ežerėliai Selevo, Seliuto, upeliai, tokie kaip Selianka pasirodo kaip sėlių pasiskirstymo teritorijoje pėdsakai. Juos paprastai supa mitologiniai vietovardžiai, vandenvardžiai. Remiantis tik žodynu, Selianka – kaimietė, bet jei tai upelis, argi vis tiek kaimietė? Žodžių, vartojamų

žemėlapyje, visuma nurodo, kad čia sėlių upelis. Vienkiemių beveik nebuvo tuo metu (XIX a. viduryje). Beveik visi stengėsi gyventi kaimais, nėra prasmės tik kai kuriuos vadinti kaimiečiais.

Kai kurių vietovardžių neįskaitėme į sąrašą (pvz. sukėlė įtarimą Seledkova), bet dauguma su Sel- tiko, kaip žemiau Seliania:

Kaimelis Seliania (lapas 10 – 10), buvęs ant upelio Toropa kranto. Papiliečiams toropintis – skubėti. Buvusius sėlius parodydavo virš 50 skirtingų vietovardžių ir vandenvardžių su sel- (Selišče, Selišči, Selbiki, Selina, Seliania, Sely, Seli, Seliuchi, Selianki, Staroselje, Selišnia, Seliutina, Selida, Podselje, Seliba ir t.t.). Gražiai sėlių kaimai atrodė tarp estų ir finų kaimų. SELJA, SELLI. O kas aplinkui? Mieliste, Nelva, Adila, Koka,Veza, Janka Mikuja, Linka, Kalama, Simika, Sojeva ir t.t..(lapas 4 – 4).

Imame latgalių pakraštį (Sebežo apylinkės), čia prasideda genčių įvairovė. Kaimas Korely, kaimeliai Litvinova, Litvinkova, ežeras Liva, ne visai mažytis, jo plotis apie 4 km. Ar lyviai iš tikrųjų siekė iki čia? Ir šventas vietas išduodančios vietovės 1864 metų žemėlapyje. Ež. Usvečje (Šventasis), nuo jo iki kaimelio Volkova apie 2 km. Daugelyje padavimų žyniai ir burtininkai naktį pasiversdavo vilkais, daug nubėgdami per naktį, sužinodavo kas dedasi karalystėje. Ežeras Mogil‘no (t.y. Kapinynas), ar išgirdote? – kapinynas ežere, šalia Seliany, ten tik viena sodyba čia. Kaimelyje Selišče trys sodybos. Nuo jo per 5 km Dubrovki (Ąžuolynai), už jų per 3 km Kislotnyje Nivy (Rūgščiosios pievos, tokios galėjo augti ant durpyno). Dar 7 km ir pasiekiame uročišče Krasnyj pen‘, t.y. augmenija išsiskiriantį miškelį Raudonieji kelmai, besitęsiantį per kokius 7 km. Už tų miškelių į pietus ež. Beloje (jo ilgis apie 3 km). Eidami nuo ežero į šiaurės rytus, už kokių 4 km rastumėte Vitov – kliuč (Vytauto šaltinį). Gal čia Didžiojo kunigaikščio Vytauto 1414 metų žygio į šias vietas palikimas? Sebežas priklausė LDK iki 1535 m.[Laima Bucevičiūtė.]. Tokios tad vietovės, tokie tad atstumai. Tarp jų įsiterpę kitokie. Man įstrigo kaimelis Livica, jame trys sodybos, kitas Livica – penkios sodybos, upelis Livica, o dar ežeras Liva. Ne kitaip, kaip iki čia siekė lyviai. Ką reiškia prie dviejų ežerų (Orono ir Sebežo) išsidėsčiusio Sebežo (429 gyventojai tuo metu) dvinaris pavadinimas? Se + Bež – Čia Susibėgę? Galuzino, Somino, Idrija, ež. Idrica, ež. Mošanec (Samanynė), ež. Gluchoje. Nesunku buvo susigaudyti, kaip pavadintų ežerų buvo daugiau: Gluchoje ar Bieloje. Taip dažniausiai vadinami. Ežeras, pašaukus, matyt kažkaip turėdavo atsiliepti. Jei ne, - tuomet Gluchoje. Kaip kitaip čia išvedžiosi. O už ką Bieloje? Už labai skaidrų vandenį?

Ne taip retai sutiksite pavadinimą Užo. Taip pavadintas ežeras byloja apie šiose apylinkėse buvusį žalčio kultą.

Užo (Žalčio) ežeras (lapas 9 – 8). Prie jo į šiaurę 14 kiemų kaimas Krivcy (Krivičiai).

Satkūnų kaime (Papilio sen.) XXI a. dar suspėjome aptikti iš medžio išpjautomis žalčių figūromis papuoštus langus:

Tad kuri gentis labiau atsakinga už žalčio kultą? Ar tai tik dėl metraštininkų kalbos yra atsiradę skirtingi genčių pavadinimai?

Lapas 11 – 7. Upelis Užica (Žaltelė) teka per kilometrą nuo ežerėlio Zvonec (apie ką pranešdavo tas jo skambėjimas?), beveik pasiekia kaimelį Zablockije ir, apsukęs pusratį, įteka į ežerą Strelkovskoje. Šiame pusratyje kaimai Luneva (Mėnulinis, 4 kiemai) ir Selišče, 8 kiemai. Per tris kilometrus nuo šio kaimo ežerėlis Sviatoje, reikia manyti užankantis, nes aplink didelė pelkė vadinama Čistak, kokius 4 x 4 km aprėpianti. Čia dar vienas įrodymas, kad sėliai mėgdavo pelkėtas vietas su užsitraukiančiais samanomis ežerais. Iki Daugavos nuo čia apie 44 km. Šia kryptimi keliaudami prieisite Latygovą (1 sodyba), Gaj (Šilas, 7 kiemai), Svolną (2 kiemai), ar neprimena jums Svalios? Toliau tekąs upelis pavadintas Svalka. Toliau Koroli (5 kiemai), Dubrova (Ąžuolynas, 2 kiemai), Litonova (9 kiemai), Litvinova (4 kiemai), Volki (3 kiemai), Selišče (4 kiemai), prieisite upę, pavadintą Drisa. Jei nuo Šventojo ežerėlio eitumėte į rytus, tai už 36 km rastumėte ežerą Velje (Vėlių). Senovėje žmonėms vasarą tai buvo vienos dienos kelias. Todėl sunku įtarti, kad čia kitos genties, ne sėlių šventa vieta. Tą patvirtina trijulė: jau minėtas ežeras Velje (1 x1 km), už 7 km nuo šio į rytus ežeras Rosno (Rasų), nuo šio 12 km į pietus kaimas Seliavščina, 23 kiemai (kaip sėliams tai daugoka), pusiaukelėje Sviatica, viena sodyba ir ežeras Svedinova (Svetinova?). Taigi, dažnai sėliams reikšmingos vietovės būdavo lyg ir susibūrusios į grupes. Gal kai kada susigaudysime kodėl atsirasdavo tokie kaimų pavadinimai, sietini su tamsa – Luneva, Nočeva. Lietuvos pusėje buvo pavardės Lunys, Lunia.

Trečia mus dominančių vietovių grupė šiame lape: ežeras Zvanoje, aplink jį ratu kaimelis Zvany. 2 kiemai, Zvany, vienas kiemas, trečias Zvany 2 kiemai, už kilometro kitas ežeras Beloje, kaimas Bielaja, 13 kiemų. Per kilometrą nuo ежеро Bieloje ežeras Sel‘no.

Gal neapims apatija nuo ketvirto pavyzdėlio:

Matome, kad ežeras Seliuto yra Daugavos aukštupyje, per kokius 2 km nuo šios upės (lapas 10 – 10).

Atstumai maždaug tokie pat, kaip Lietuvoje tarp sėlių buvusių gyvenviečių. Pvz, Papilio apylinkėje: Garšvos – Žiobų piliakalnis – 7 km, Garšvos – Sėlių kalnas (dabartinėje Biržų girioje) – 9 km, Garšvos – Skrebiškiai – 6 km, Skrebiškiai – Žiobų piliakalnis – 8 km.

Nevelio apylinkėse (lapas 10 – 8) atstumai sėliams buvo panašūs. Ežeras Gorodišče (nuo ko jis turėjo saugoti?). Staroselje, 7 kiemai, Mošina (Samanynė), du kiemai, ežeras Leno, ežeras Ol‘chovity (Alkavietės?), kaimelis Ol‘chovki, 4 kiemai, ežeras Selifinovo (apie 200 m ilgio), Sviatkova. 6 kiemai, Jakubicha, 6 kiemai, Romaši, 10 kiemų; Seliutina, 5 kiemai, ežerėlis Selevo (apie 300 m ilgio), nuo jo apie kilometrą į pietus prie ežero Stremiatino – kaimelis Seli, 5 kiemai. 1920 m. žemėlapyje nei šio kaimelio nei ežerėlio Selevo nebematyti. Paminėtos vietovės yra 10 x 10 km teritorijoje, atskiestos kitais pavadinimais. Galica, Avčina, Žury, Putily. Peršasi mintis, kad sėliams aplink, ten, kur jie apsistodavo, buvo pilna šventų vietų. Bet sėliai matyt per mažai dauginosi, buvo per taikūs, kaip patys seniausi šio krašto gyventojai. Todėl tuščiose vietose įsitvirtindavo agresyvesni naujai atėjusieji. Per kokius 150 – 200 km nuo Polotsko aptikome kaimelį **Verdyn‘** (lapas 11 – 10). Pirminiu žodžiu jam peršasi verdzināt – laikyti vergijoje. Prisiminkime, kad Polotske ir vėlyvais laikais, kaip sako istorikai, vis dar buvo vergų turgus. Skverbiasi išvada, kad ramūs savo prigimtimi sėliai puikiai tiko vergų ieškotojams kaip prekė. Kuri dalis jų išnyko iš šių vietų tokiu keliu? Analogija: šiandien niekas nenori prisiminti airių traukimo vergijon.

Kita vietovių sankaupa. Selišči, 6 kiemai, už kokių 5 kilometrų Dubrovka, 4 kiemai, nuo jos į pietus už 3,5 km Mogilina, 5 kiemai, nuo šios nepilnas kilometras ir ten Zamošje (Užsamanė). Peršasi mintis, kad daug kur galėjo būti laidojama prie užankančių ežerėlių (ar juose), kurie vėliau pasidengdavo samanomis. Nuo Zamošje per du kilometrus į vakarus Litvinova, 3 kiemai, netoliese Litvinkova. Aplink toliau: ežeras Alatoviči, kaimeliai Prosna(4), Zujevka(4), Malinovka(2), Rundica, Guta(3), Šunia(3), Černova(2), du ežerai Veinec (per abu apie kilometrą), ežeras Gluchoje (pusė kilometro), Korely, 3 kiemai, upelis Vet‘, Kliuči (Šaltiniai), viena sodyba, Gerai, kad žemėlapio sudarytojai kai kur buvo kruopštūs, pvz., prie miesto Valdaj (lapas 6 – 11) užrašė abu ežero pavadinimus, naująjį Valdaiskoje ir senąjį Sviatoje.

Šventas sėliams ir krivičiams vietas liudija keletas didelių ežerų Velje (ne vienoje vietoje, pvz., lape 7 - 11), upeliai, vadinami Velesa, Velisa, kaimeliai Velesa (lapas 10 – 10). Upelis Velisa (kitur tas pats, pavadintas Velesa) įteka į Daugavą.

Priartėjame prie Europos Baikalo – Seligero ežero (lapas 7 – 11). Aplink pilna samanynų. Tinkamos vietos sėliams. Bet arti tokių vietovių su sėliškais vardais nematyti. Tad iš kur toks dvinaris žodis? Neberadome kitų cituoto senovinio suomių žodžio sereger, kuriuo buvo bandoma paaiškinti ežero pavadinimo atsiradimą. Kol nėra kitų duomenų, lieka kitokie du variantai spėlionėms. Pirmas: perrašinėjant (tyčia ar netyčia) raidė ‚z‘ buvo pakeista į panašiai rašomą ‚g‘ (teko matyti, pvz., kai žemėlapyje vietoje myza – vienkiemis – užrašytas beprasmis myga). Todėl tikrasis pavadinimas anksčiau gal buvo Seli+zer – Selu azers? Panašų sutrumpinimą, atsiradusį

matyt todėl, kad būtų patogiau greit ištarti, pamatėme latgalių krašte (lapas 8 – 5): ežerėlio pavadinimas - Sezer. Tai irgi Selu azers.

Antras spėjimo variantas: čia antrasis žodis yra ģērēt, reiškiąs mušti. Todėl Seli+ger – tai Mušti (Išmušti) Sėliai. Kaip buvo iš tikrųjų?

Kai kurios senos ir istorikams žinomos giminės buvo įsiterpusios tarp sėlių kaimų. Pvz.:

u **Resa** Mitiagi Čiberi Ozero Ozerenka Soseno
u Popolta Kaplina **Selina** u Bulanovka **Lunevo** Kurkina
u Perekša Rodna **Asitišči** **Selišče** Simonova Losk **Sel'co** Glotova Mackova
Sel'co Ivonino **MOSALSK** Dubački Borovenskoje

Taigi, šioje vietoje įsipiršo išvada, kad Astikų (žemėlapyje **Asitišči**) giminė galėjo buvo kilusi iš sėlių (apie tai liudija ir pavardės prasmė: aste – uodega). Dėl Masalskių dar abejoju.

Atrodytų, kas čia tokio, kad pas vienus gimusius vaikelius uodegikaulis būdavo ilgesnis, nei pas kitus. Tai šiandien, kai mes žinome, kad tai yra neturintis reikšmės organizmui atavizmas, galime ramiai žiūrėti į tai. Pastabi kaimo pribuvėja palygindavo gimusius vaikelius. Kai atėjo laikas duoti pavardes, kai kurie buvo pavadinti Astikais – Uodeguotaisiais. Teneįsižeidžia pavardės savininkas, bet pavardėje Garastas slypi garša aste – Ilgauodegis... Mano senelis prie vienos rankos nykščio turėjo ilgoką ataugą, panašią į pirštą. Kaimynai vadino jį Šešiapirščiu. Patogu, kalbant išskirti iš kitų. Ir labai jam pasisekė, kad gyveno tuo laikotarpiu, kai fanatikų – skundikų jau buvo šiek tiek mažiau, o inkvizicijos laužai prigęsę. Inkvizicijos laikais toks nukrypimas galėjo būti susietas su velnio paliktu pėdsaku, o tai jau buvo pavojinga gyvybei. Žinome iš istorijos, kad inkvizitoriai dažniau kankindavo ir degindavo, pvz., rudaplaukius, kaip velnio pažymėtus.

Dar vienas vietovardis, išduodantis sėlius, yra įvariomis modifikacijomis užrašyti (daugiausia į rytus nuo linijos Pskovas – Polockas) Zencovo, Zechnovo, Zechny, Zekjeva, Zeneva, Zenkova Zechina, Zenkovy, Zenkoviči. Uoslė mus nuveda į latvių kalboje užsilikusius zēns (vaikėzas), zeņķis (paauglis, jaunuolis). O iš čia suvokiame, kaip tokie vietovardžiai atsirado. Į naujas vietas kartais keldavosi tik jaunimas. Patogu būryje apsiginti, su talkomis bustus (būdas) pasistatyti.

Rytuose, apie kuriuos dabar kalbame, žmonės apsigyveno anksti, ledynui baigiantis. Pvz. 55 laipsnių šiaurės platumoje, Dniepro ištakose išliko vietovardžiai Ladožina, Ledišče, Liady ir pan..:

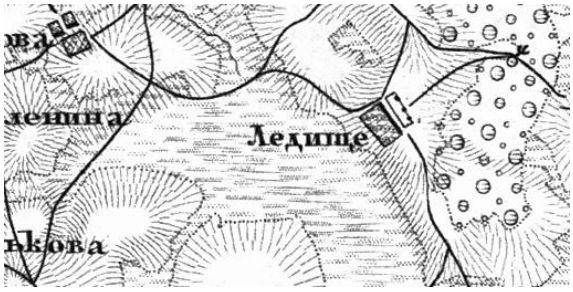

Taigi, matome, kad Ledišče XIX a. viduryje buvo šalia duburio tarp kalvų. Žmonės čia apsigyveno, kai dar matėsi ledyno likučiai todėl toks ir pavadinimas. Jei žodį liadinišči galime priskirti slavų modifikuotam kažkokiam senajam, tai vietovardis Liadina (o gal Liadyna) neabejotinai rodo į sėlių pusę.

Belieka parodyti suminę lentelę:

Eil./St	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**
5		1	5	1	1 NOV	1 Volma	2 Msta	0Kirva	
6		2	7	1	0 Osna	3	5		
7	0	1	3 PSK	9	3	1	3 Seliger	0	1
8	6 M	3 M	5	7 Uda	1	0	2		
9	1	3	3 Lada	5	5	6 Dg Isna	0		
10	2	3	6 Istra	5 Istra	7 Dg	4 Dg	5	5	
11	2 Dg	3 Dg	5 Dg	3 Polota	6 Dg	7	4 Dn	5	0
12	0	3	11 PO Dg	3 Dg	4 Dg	12 Gobza	10 Dn	8 U	2
13	1	3	4	1	5 Dn	4 SM Dn	10Dn U	8 U	5 U
14	1	3	3	2 Dn	3 Dn	4 U Desna	5 U	3	3 U

Čia parodytas vietovardžių ir vandenvardžių su šaknimi **sel-** skaičiaus kitimas, pereinant iš vieno teritorijos ploto (50 x 70 km) į kitą to paties dydžio. Eilučių ir stulpelių numeravimas atitinka cariniame kariniame topografiniame žemėlapyje duotus.

Sutrumpinimai: Dg – Daugava (Zapadnaja Dvina originale), Dn – Dniepras, U – Ugra. NOV – Novgorodas, PO – Polotskas, PSK – Pskovas, SM – Smolenskas. Okos baseino pradžia čia neparodyta (tai būtų 13 ir 14 eilučių tęsiniai), ten sėliškų vietovardžių skaičius jau mažas, kaip ir Novgorodo aplinkoje. Pskovo ir Polotsko regionai atskirti, bet tai nebuvo būtina , nes jie pagal tuos skaičius nesiskiria. Į akis krinta didesni skaičiai septintame stulpelyje, tai atitinka 1 -2 laipsnius vakarų ilgumos, skaičiuojant pagal Pulkovo observatoriją. Išeitų, kad šioje ilgumoje sėliams buvo patogiau gyventi. Kažin ar tai galima būtų kuo nors pagrįsti? Greičiausia tai atsitiktinis skaičių išsidėstymas, tai patvirtina ir panaudoti matematiniai šių skaičių išsidėstymo analizės metodai. Taigi, iš išlikusių vardažodžių kiekio negalima tvirtinti, kad kuriame nors parodytame regione sėlių gyventa tankiau, didelėje teritorijoje, tas tankumas toks pat. Lyginant Daugavos ir Dniepro aukštupius, matyti, kad daugiau sėlių būta apie Daugavą. Nelabai ryškiai, bet daugiau.

Aliaksiejus Dziermantas, cituodamas senuosius slavų metraščius, mini kaip tik šias vietas – Polotsko ir Pskovo žemes, Daugavos ir Dniepro aukštupius – kur nuo seno gyventa krivičių. Kaip čia dabar išeina? Gal sėliai ir krivičiai tai tie patys, tik skirtingai užrašomi? Kodėl metraščiuose minimi tik krivičiai? Gal sėliai yra ankstyvoji krivičių atmaina, metraščiuose jau nebeminimi? Iš anksto pasakysiu, kad čia, Rytuose, vietovardžių su **sel**- žemėlapyje yra 4,4 karto daugiau, nei su **kriv**- .

SĖLIAI IR SAMANOS

Didžiausias atradimas žemėlapyje – tai įrašas, patvirtinantis, kad samanos sėliams (o gal senovėje ir kitoms gentims, pvz., karelams) buvo šventas dalykas. Lapo 9 – 10 iškarpa:

Aiškiai matome: Pranašų, Pranašautojų Samanos. Samanyno plotis apie 3 km. Aplink šventieji miškai, už 20 km Daugava. Sėlių kaimeliai šiek tiek toliau. Žemėlapio iškarpoje matote 4 kiemų kaimelį Rogova. Tai primena Rogvaldžių giminę (kurie taip pat buvo baltai pagal Aliaksiejų Dziermantą). Pvz., istorinė asmenybė Ragvalod Polacki, valdė Polotską 970 – 980 m.

Samanų svarbą senovės žmonėms rodo ir vardažodžių kiekis (tame pačiame dideliame plote). O jis kai kuriems toks (išvertus iš rusų kalbos):

(Bel-) Balt-	110
(Dub-) Ąžuol -	185
(Dobr-) Geras	40
(Sel-) Sel -	390
(Kriv-) Kriv -	90
(Sviat-) Švent -	80
(Vel-) Vėlė	45
(Moch-) Saman -	75
(Zamošje) Užsamanė	72
(Perun -) Parkūn -	2

Iškart krinta į akis, kad nuo dievo Perkūno vardo valdančioji religija kaip reikiant teritoriją apvalė.

Jei sudėsime vardažodžius, kuriuose slypi pirminis žodis samanos su Užsamane vadinamais, gausime apie 150, tai nusileidžia tik ąžuolynų aptiktam skaičiui. Žodis samanos daug ką apima. Samanų ežerėlis, Samanų upelis, Gerosios samanos. O Užsamanė (Zamošje) – tai paprastai kaimelis su nurodytu žemėlapyje kiemų skaičiumi. Samanų centre galėjo būti užankantis ežerėlis:

Neapleidžia mintis, kad tie maži, samanomis pasidengiantys ežerėliai žiloje senovėje galėjo būti naudojami kaip palaidojimų vietos. Įsivaizduokite, kad artimas žmogus mirė žiemą, o aplinkiniai teturi pailgus akmenis su nusmailintais galais (dar neprasidėjęs geležies amžius). Pabandykite su tokiais akmenimis iškasti kad ir nedidelę duobę, kai lauke viskas sušalę. Neabejoju, kad pasiduosite. Taip būdavo ir senovėje. Ką daryti? Žvilgsniai nukrypdavo į neužšąlančias pelkių ir ežerėlių vietas – akivarus. Mirusį nuleisdavo į gyvą vandenį (gyvą todėl, kad neužšalęs). Gal dar buvo tikimasi, kad gyvas (neužšalęs) vanduo toje požeminėje pelkių ir ežerų karalystėje kažkada atgaivins sustingusį kūną?

Ir didesniems kai kuriems ežerams pavadinimai rodo buvusią jų paskirtį:

Vienas ežeras – Svetlovo (Šviesusis), kitas – Beloje (Baltasis), o trečiasis – Magil‘no (Kapinynas).

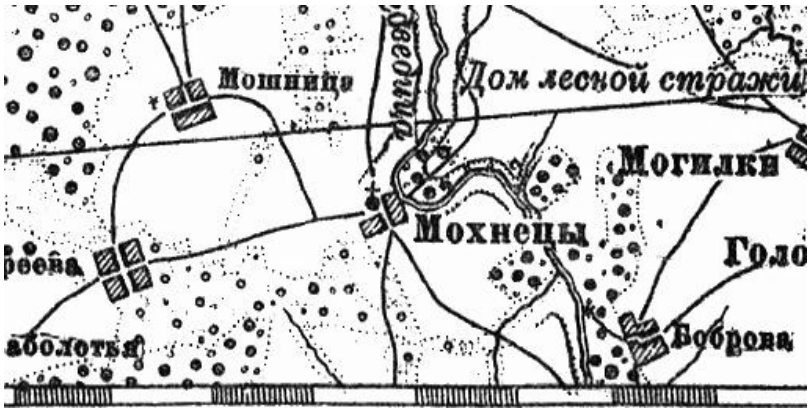

O čia (lapas 7 – 13) Kapeliai (Mogilki) buvo šalia Samanių (Mochnecy) kaimelio.
Tie, kas pabrėžia, kad sėlių įtvirtinimai buvo pelkėse, sekančioje iškarpoje pamatys to įrodymą:

Prieš samanynus būta dviejų užtvarų (Gorodok), o pati kautynių (kapojimosi) vieta tuose samanynuose buvo vadinama Seči. Nuo aukštesnėje vietoje esančių Gorodki iki Seči apie 6 km.

Lietuviškoje Sėloje požiūris į užankančius ežerus tikriausiai buvo panašus, kaip ir ten, Rytuose. Pvz., netoli Vabalninko buvo užsitraukiantis augmenija ežeras, o šalia jo kaimelis Godzie, kurį caro kartografai užrašė kaip Godzi:

Pakilo vieną dieną kažkieno ranka ir užrašė Guodžiai. Pasikeitė ankstesnio pavadinimo prasmė. Guosti – tai mierinät, žēlot. Tuo tarpu žodžiui Godzie pirminis yra godāt – gerbti, garbinti. Reiškia buvo žmonių, kurie kažką garbino, susirinkdami prie to bebaigiančio savo gyvenimą ežero (kuris kolūkiniais laikais virto durpynu). XIX a. Godzie buvo didžiausias kaimas Vabalninko parapijoje (32 kiemai). Vabalninko bažnyčios knygose užsiliko įrašyta pavardė, susijusi su žodžiu godāt – garbinti: Valul Godzianis iš Dumblų, 1635.

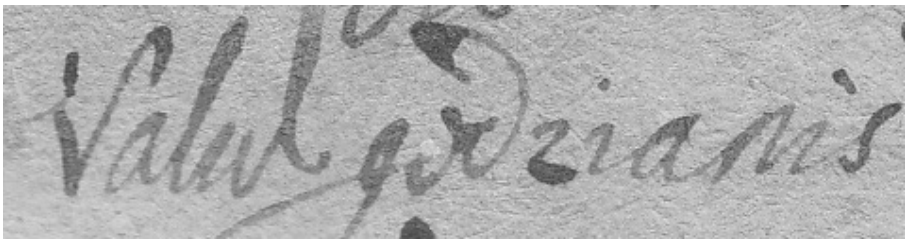

Vardas kilęs iš krivičių, pavardė – iš sėlių. Kas už to slypi? Kad šios gentys lengvai susiliedavo? Anksčiau esu aptikęs sėlių ir krivičių pėdsakus XVII a. Vabalninko krašte [6]. Vienas iš krivičių atėjimo iki čia laikotarpių tikriausiai sietinas su prievartiniais religiniais pertvarkymais. Be to, vietovardžiai rodo, kad šis kraštas buvo patogus įprastiniam senųjų sėlių (protosėlių, sako Andra Simniškytė) gyvenimo būdui. Purvai, Laužai (t.y. medžių išvartos dažnai apsemiame miške), Dumblai, Baluškiai.

Dar liko pasakyti, ką reiškia lentelėje sutrumpinimas M. Tai 5 kiemų kaimelis Mindaug (lapas 8 – 5) ir 3 kiemų kaimelis Mendaug (lapas 8 – 6):

Pastarasis kaimelis yra žemoje pelkėtoje vietoje. Tai gal būt yra įrodymas to, kad karalius Mindaugas, padovanojęs kalavijuočių ordinui lietuviškąją pietvakarinę Sėlos dalį, sau pasiliko valdas, kur gyveno latgaliai ir sėliai.

SENASIS PADAVIMAS

Pabaigai vienas senas padavimas, pasiekęs mus iš buvusios Tverės kunigaikštystės, kurioje, kaip žinome, Didysis kunigaikštis Algirdas susirado sau antrąją žmoną, pirmajai mirus. Šios kunigaikštystės kokį trečdalį teritorijos užėmė karelų kaimai. Kas buvo kiti? Pagaliau ne tiek svarbu, kas buvo kiti. Pasaulio supratimas ir tokie pat dievų vardai apėmė ne vieną gentį.

Pasaulio pradžia, sakoma jame, - tai pelkė, kurioje nieko daugiau nėra, tik purvas ir vanduo. Ir tik vėliau, Šviesai besirungiant su Tamsa, iškyla grumstai, pasirodo žolytės, gėlytės, uogos...

Tai, manau, padės mums geriau suprasti, kodėl sėliai taip garbino samanas. Samanos, kuriomis pasidengdavo vandens telkiniai, į kuriuos dažnai nuleisdavo mirusiuosius, sukeldavo tam tikrus vaizdinius apie gamtą, o jos didenybė Uoga, gulinti ant samanų ar esanti aukščiau ant stiebelio, padėdavo išgyventi.

ŠALTINIAI

1. Google/eto mesto/trechverstovka/ (po to norimas lapas).
2. Aliaksiejus Dziermantas. Krivičiai: etnogenezė ir istorija.
http://archive.minfolit.lt/arch/19501/19789.pdf
arba: el. talpykla. lituanistikadb.lt/fedora/objects
3. Laima Bucevičiūtė. Lietuvos istoriniai kontaktai rytuose XV–XVI a. Istorija. Mokslo darbai,78 t..
4. Andra Simniškytė – Strimaitienė. Sėliai. Liaudies kultūra, 1999, 5, 25 – 35.
5. Vykintas Vaitkevičius. Baltų šventviečių atodangos. Liaudies kultūra, 2016, 4, 33 – 43.
6. J.A. Naktinis. Sėlių ir krivičių pėdsakai Vabalninko krašte XVII amžiuje. Knygoje: Į vakarus nuo Biržų girios. Panevėžio spaustuvė, 2015 p. 72 – 89.
7. J.A.Naktinis. Kristijono Donelaičio „Metų“ kalba ir hipotezė apie krivičių migraciją. Krantai, 2014, 4, 72 – 75.

Jonas Albertas Naktinis

Ainos Vaičiulėnaitės čia pridėti pradžioje ir knygelės viduryje piešiniai „Vėlių ežeras“ ir „Vėlių šokis“ ne tuštumoje kilo. Upelių, pavadintų Velesa ir panašiai, ežerų Velje buvo ne vienas:

Aina Vaičiulėnaitė „Vėlių šokis“.

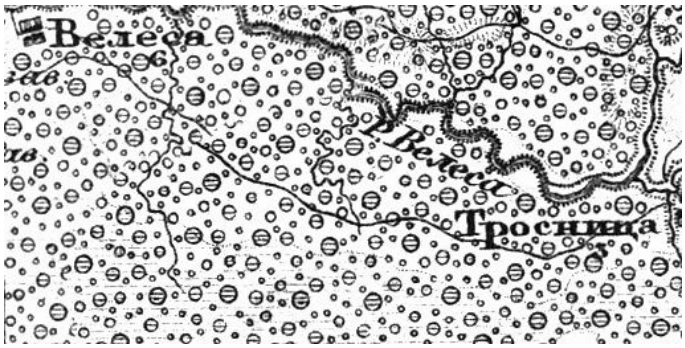

S 21. Upelis Velesa – Vėlių (lapas 10 – 10).

S 22. Lapas 8 – 7. Ežeras Velje – Vėlių.

s. 23. Astikų giminė gyveno šalia sėlių (lapas13 -13). Gal ir patys buvo sėliai?

S 24. Ežero Beloje (Baltasis) aplinka į vieną pusę nepasižymėjo gausia augalija (lapas 7 – 8).
.

S 25. Iškarpos apačioje: dalis sodybų priklausė sėliams, kita dalis – Dnevo – Dieniniams...(lapas 7 – 13).Upelis Ivica – Jievynė. Taip pat pavadintas, kaip čia, Semeniškiuose.

S 26. Ežerą vadino Dobreš – Geruoju, taip pat vadintas iš jo ištekantis upelis (lapas 10 – 10). Į šiaurės vakarus esąs 8 kiemų kaimelis – Isakova. Slavai neturi panašaus žodžio. Užtat turėjo sėliai: īsakājans – trumpakojis. Taigi, čia gyveno nedideli žmonės.

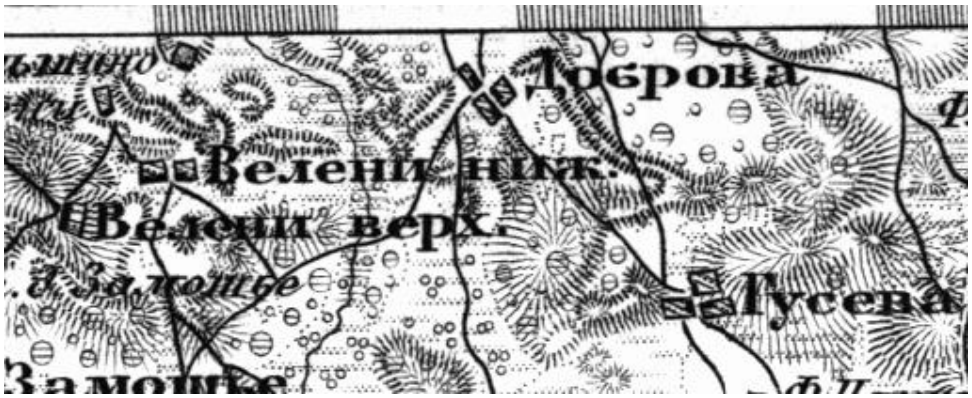

S 27. Viduryje šiaurėje Dobrova – Gerasis kaimas. Žemiau į kairę – du kaimai Veleni (Vėlių). Dar žemiau Zamošje – Užsamanė (lapas 12 – 10). Kai kurie ateities pranašautojai be samanų ir vėlių neapsieidavo.

S 28. Ežeras Mochan‘ – Samanius (lapas 12 – 10).

S 29. Ežeras Luneva –Mėnulinis (lapas 6 – 11). Kokia reikšmė jam buvo priskiriama?

S 30. Apačioje ežeras Selevo – Sėlių (lapas 10 – 8).

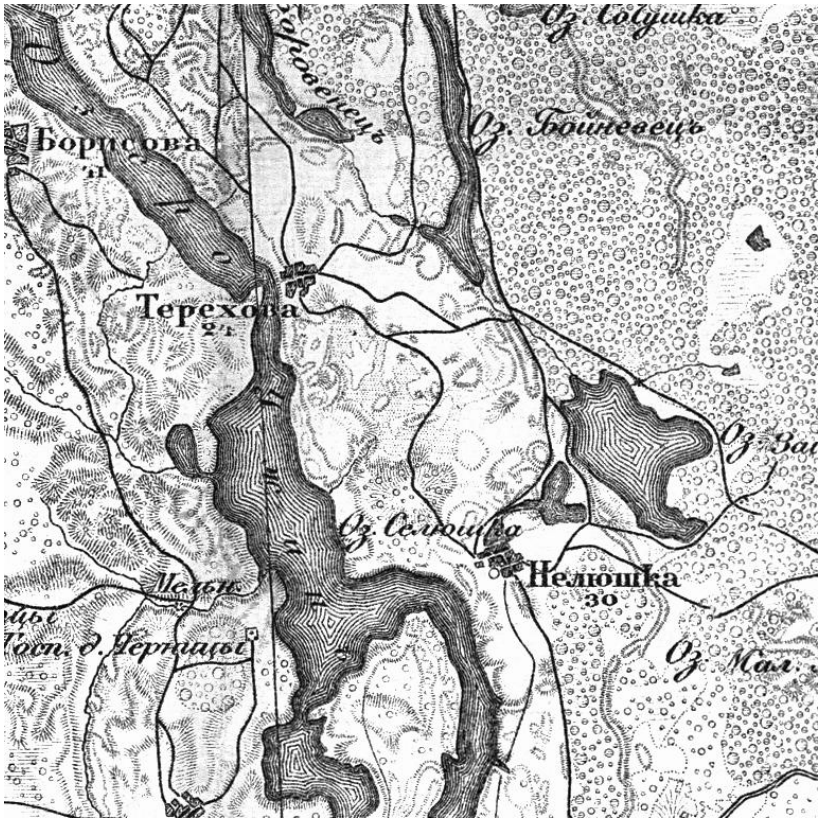

S 31. Didysis ilgasis ežeras – Užin – Žalčio (lapas 6 – 11). Tai liudija apie apylinkėse buvusį žalčio kultą. Dešinėje nuo jo mažytis ežerėlis Seliuška (Sėlių?). Šalia jo 30 kiemų kaimas, kartografų pavadintas Neliuška. Kaip buvo iš tikrųjų? Gal irgi Seliuška?

S 32. Seliavy – tai tikrai buvęs Sėlių kaimas (lapas 10 – 7). Dabar belikęs viensėdis. Šie sėliai buvo įsikūrę buvusios balos, apaugusios mišku, vietoje. Įrodymas – kaimas Zabolotniki – Ažubaliai. Bala buvo į kairę nuo jų.

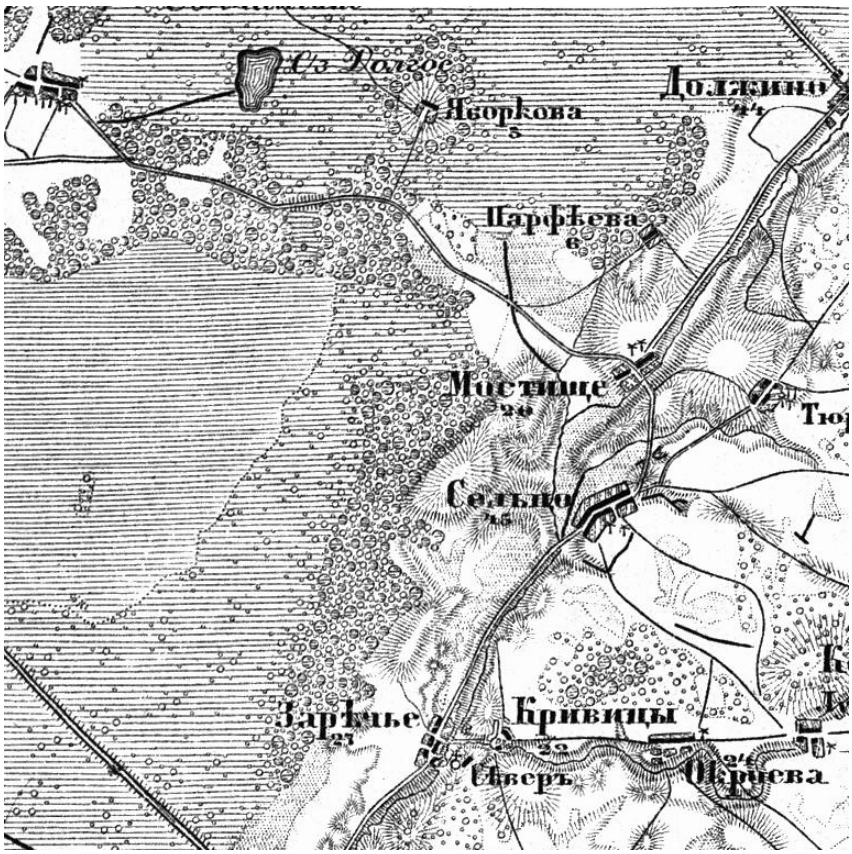

S 33. Šiaip Sel‘co galima būtų laikyti neseniai įsikūrusį kaimelį, kuris dar neturi nusistovėjusio savo pavadinimo. Bet kada taip pavadintas kaimas (net 45 kiemai) yra šalia sėlių mėgiamos vietos - užsitraukiančio ežero – balos, man nekelia abejonių, kad čia sėliai (lapas 7 – 9).

S 34. Šis 6 kiemų kaimas (lapas 10 – 7) vadintas dvejopai: Mukoviatica arba Zenki – Zenkiai. Neabejotina, kad čia sėliai, jų jaunimas kaimą pradėjo.

S 35. Taip pat neabejotina, kad kaimas Mitina irgi priklauso sėliams (lapas 11 – 10). Senųjų papiliečių žodis mitint reiškia maitinti. Užsilikęs (iš sėlių?) Latvijoje mitināt – tai priglausti, priglobti. Tokių kaimų su mitint, kaip ir su zenkiais ne vienas.

S 36. Ir vėl tame pačiame lape 7 – 9 aptinkame dar vieną sėlių kaimą Sel'kava šalia skurdokos augmenijos. Buvo kažkada gausu samanų?

S 37. O čia šalia ežero Verdyn‘ – papilietiškai Verdyna, apie kurią jau minėjau (lapas 11 – 10). Pirminis žodis jam (geresnio nesuradau) yra verdzināt – laikyti vergijoje, verdzene – vergė. Tuo pagrindžiu istorikų tvirtinimus, kad Polotske ilgai veikė vergų turgus. Koks turi būti vergas? Jaunas, ramus, be pykčio priepuolių, nedidelis (kad jį galėtų įveikti vergo savininkas), ištvermingas. Vietovardžiai paliudija, kad tokių ramių sėlių būta. Romaši, Rymši, Rimki, Raminje, Ramuševo. Romanicha, Romanova (?) – ten būta ramiųjų. Možajeva, Mažincova, Maloži, Možaika, Mazalova, Mazeki, Mažincova, Mažuli. Gali būti, kad nedideliems priklausė tokie kaimai kaip Men‘kova. Nes tokia žodžio menkas dviguba prasmė: menkas, nes silpnas, arba menkas, nes nedidelis. Nedideliems taip pat priklausė kaimai Isaki, Isakova, nes už jų slypi pirminis žodis isakajans – trumpakojis. Tokių vietovardžių (kaip ir Zenkių, Sėlianių) daugiausia yra trikampyje Pskovas – Polotskas – Daugavos ištakos. Papiliečių kalba ko gero atnešta iš ten.

Dar vienas įdomus savo pavadinimu kaimas, užregistruotas tame trikampyje, tame kariniame topografiniame caro žemėlapyje (lape 9 - 6) yra Lemki, 3 kiemai. Sėliai juos vadino Lempi. Tai rusinų etninės grupės lemkų palikimas. Tokį vardą jie gavo už tai, kad dažnai sakydavo lem lem. Gyveno tarp sėlių ir karelų. Lape 6 – 9 randame kaimelį Lemenka (17 kiemų) ir upelį Lemenka. Jie iš čia išėjo? Žiūrėkite, kur nuėjo:

S 38. Atsidūrė prie Slovakijos, bet netapo slovakais ar ukrainiečiais. Išliko kaip savita etninė subgrupė. Toli nuėjo, nors sėlių žodis lempis reiškia gvėrą, drimbą. Kaip tas žodis tapo bendru abiems gentims? Tik gyvenant šalia. Kai perskaitėme, kad vienas iš senesnių laikų jų mitropolitų buvo Josifas Sembratovičius, paaiškėjo, kad jie ne tik mėgo lem lem, bet ir sem.

Mūsų aptiktame trikampyje aptikome upelį ir 27 kaimus, kurie prasideda Sem-.

Upelis Semlevka, kaimai Semiči, Semki, Semiki, Semenkina, Semešina Semenova, Semencova, Semeikina Semaškova, Semeniata, Semiosy, Semoniški, Semiugi, Semenec ir kt., ežeras Zalosemje.

S 39. O čia toje pačioje teritorijoje (lapas 7 – 9) rusinų kaimas Rusanova. Naujokams trumpai pasakysiu: rusinai - tai ne rusai.

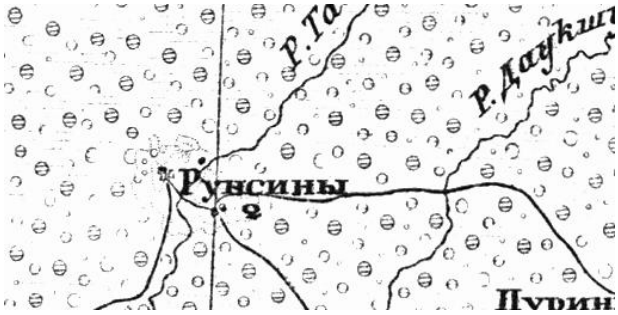

S 40. Čia jie (lapas 9 – 6) kažkodėl pavadinti runsinais.

S 41. Jie turėjo savo genčiai priklausančią upę. Tai Porusja (lapas 7 – 9).

S 41A. Dabartinė rusinų gyvenama teritorija.

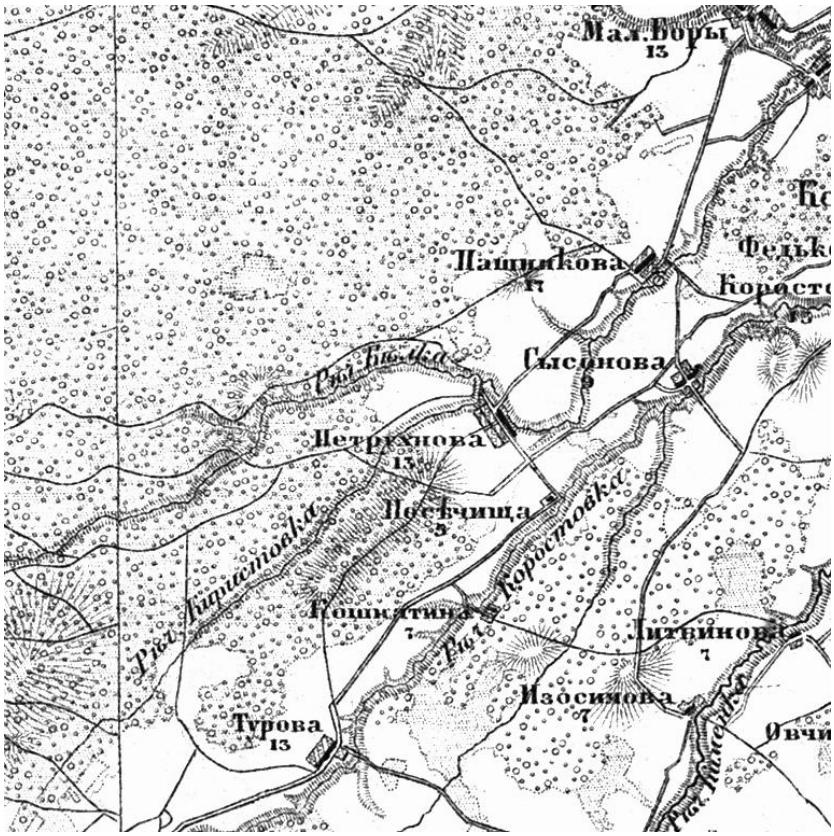

S 42. Beveik centre matote rusinų upelį Korostovka (lapas 7 – 9). Kadangi jis trumpas, neilgas, tai galime prileisti, kad jo pavadinimas gal būt reiškia Trumpasis. Virš jo kaimas Korostova. Dešinėje nuo kažkurių laikų užsilikęs kaimas Litvinova (7 kiemai). Buvome kaimynai kažkada su rusinais? Pats vertingiausias čia yra kairiojo upelio Kiristovka pavadinimas. Jo pavadinimo prasmė dar neaiški. Jis įteka į upelį Bėlka kuris toliau virsta upe. Kodėl vertingiausias? Todėl, kad šį žodį rusinai (kurie pusiaukelėje tarp Baltarusijos ir Ukrainos kažkodėl buvo pavadinti rutenais) nusinešė toli, net iki Jugoslavijos. Per internetą galite išsikviesti jų radiją [INTERNET RADIO RUSKI KERESTUR]. Štai kur nuėjo tas žodis - į rusinų radijo šiandieninį pavadinimą. Kuo tas žodis svarbus jiems? Jie patys (šis radijas) aiškina, kad madjarų kalboje kereszt – tai kryžius, o ur – ponas. Nuo to nedaug aiškiau. Gal būt tai reiškia, kad Kiristovka – tai upelis, besikryžiuojąs su kitais ir nieko daugiau.

Įdomios, kažkuo artimos mums yra jų liaudies melodijos. Kaip beje ir šalia slovakų gyvenančių rusinų dainos. Lemkų dainas galite išsikviesti raktiniais žodžiais Lemko folk music arba Lemko folk songs. Jas dar galite gauti iš You tube kartu su ukrainiečių dainomis. Bus šiek tiek atskirtos nuo ukrainiečių (pažymėta, kad tai Lemko culture). Iš garsų sąskambių pajusite mūsų protėvių kaimynų – kitų genčių dvasią, kai jie buvo kartu. Ir dabar kai kurios melodijos panašios, tik žodžiai jau kiti. Pvz., rusinai dainuoja : "Červena ruža trojaka, miala ja muža pijaka..." , o aš girdžiu: „pamuistė žirgas galvelę, išlaužė uosio tvorelę...". Genčių katile, iš vyresnių išmokę sukelti tuos pačius virpesius, einančius iš sielos gilumos, mes ir dabar, kai jau pasiskirstę didelėse teritorijose, net ir daug amžių praslinkus, sugebame padainuoti panašiai..

Jei dar norite išgirsti šiandien panašių sąskambių, kaip kad dainuodavo šalia Biržų girios Gajūnų kaime karo metu ir tuoj po karo, išsikvieskite: google – slovak folk radio online – listen online surfmusic – JankoHraško radio – spustit' radio.

Ne tiek svarbu, kur nuėjo, daug svarbiau suvokti, kodėl išėjo? Kokių jėgų veikiami? Kuo seniau įvykiai vyko, tuo sunkiau rasti teisybę, kartais susidaro priešingi poliai, už kurių stovi didelės žmonių grupės. Paimkime tokį dalyką, kaip prievartinis baltų genties krivičių suvarymas prie tikėjimo Kristumi. Vieni teigia, kad krikštas buvo sutiktas kone su džiugesiu, kiti gi sako, kad

kunigaikščio kariauna įsitikino, kad dievo Perkūno statulų metimas į upę, sudeginimas, šventųjų giraičių iškirtimas nepalenkė sėlių - krivičių nusistatymo. Kadangi nepasidavė krikštui vyresni amžiumi, buvo nutarta juos išskersti, paliekant tik jaunus ir mažus. Todėl po krikšto beliko koks dešimtadalis gyventojų. Vėlesnėms kartoms gyventojų skaičiaus sumažėjimas buvo paaiškintas mongolų – totorių antpuoliams [I. Tiščenkov. *Čto prikryli tataro - mongolskim igom.* http://genocid.net]. Vis tik dalis istorikų susigaudė ir pradėjo Kijevo kunigaikštį vadinti Vladimiru Kruvinuoju. Kita vėlesnė priežastis bėgimui buvo netoliese esančios Novgorodo respublikos pasmaugimas

S 43.Ten, Rytuose visiems buvo pilna šventų vietų. Ežeras Sviatoje – Šventasis (lapas 6 – 11). Pavadinimas dar buvo likęs XIX a. viduryje.

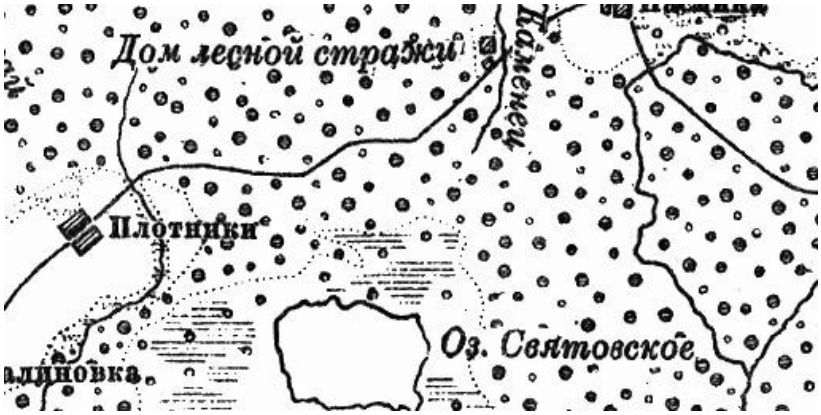

S 44. Ežeras Sviatovskoje – taip pat Šventas (lapas 7 – 12). Kodėl šventas? Kad žuvimis padėdavo išgyventi badmečiu?

S 45. 6 kiemų kaimelis Gavašina primena mums Gavėnus Lietuvoje. Garšvų, Gavėniškio, Kelmynės, Staponiškio kaimai Papilio parapijoje. Kažkada jie buvo sėliai? Archeologai sako, kad Garšvose XI – XII a. buvo sėlių gyvenvietė. Dubišna – šventa vieta - Ąžuolynas.

S 46. O čia (lapas 13 -7) kaimo Gavenoviči pavadinimas rodo, kad XIX a. viduryje Rytuose tikrai būta Gavėnų palikimo. Kokia prasmė anksčiau buvo suteikiama šiai pavardei?

S 47. Kokie 3 kilometrai į vakarus nuo Daugavos (ši upė dešinėje matyti, nuo čia netoli jos pradžia, lapas 10 – 10) gyvenvietė Isakovskoje. Pirminiu žodžiu šiam peršasi īsakājans – trumpakojis. Reiškia, čia gyveno nedideli žmonės. Į pietus pagal Daugavą dar viena Isakovo vadinama vietovė.

S 48. Tarp kitų matome 8 kiemų kaimelį Jachnova (lapas 9 – 7). Slavai neturi žodžio, artimo šiam. Bet jis mums primena papiliečių sakomą žodį jiaknos – kepenys. Primena ir kaimą tarp Kvetkų ir Papilio - Jakniūnai. Vietovardis, atneštas iš ten? Apačioje kaimas Žagireva. Žagi –

žagsulys. Žagarini – žagarai. Kažin ar kaime masiškai žagsėdavo. Greičiausiai buvo sąlygos ugnį kurenti žagarais. Primenu, yra paplitusi pagrįsta nuomonė, kad dalį sėlių žodžių paveldėjo latviai.

S 49. Kairėje žemai – ežerėlis (beveik kilometras ilgio) Uzvan – Skambantis? Netoliese 3 kiemų kaimelis Nočeva – Naktiniai (lapas 9 – 10, netoli Pskovo).

S 50. Čia 8 kiemų kaimelis Bol'šaja Kijevka vėl mums primena Kijevą, nors yra šiaurėje. Kaimas prie upės Šelon' (pamatinis žodis – šėlioti? Ar apsiimate rasti kitą gretimą žodį?). Prie Šelonės upės įvyko kautynės su maskvėnais, po kurių galutinai buvo pasmaugta Novgorodo respulika. Ji dar tebebuvo pirklių respublika, neišaugusi iki tokio lygio, kada įkuriamas universitetas.

S 51. Ežerėlis Lešaja ir kaimelis Lešaja prie jo (lapas 9 – 7). Leišis – tai lietuvis... Lešij – miškinis. Prisiminkime A.S.Puškiną:"Tam čudesa, tam lešij brodit, rusalka na vetviach sidit..." Vabalninko bažnyčios knygose taip pat matėme užrašytą pavardę Lešaja. Iš kur ji į Vabalninką atėjo XVII a. viduryje?

Taigi, Dorotea Lešaicia Vabalninko parapijoje, apie 1635 metus.

S 52. Kaimo pavadinimas Mamontova (lapas 9 – 7) pasako, kad žmonės čia apsigyveno, kai dar buvo mamutų.

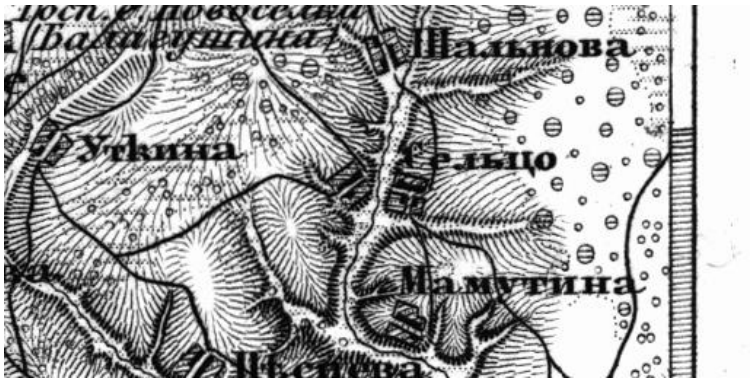

S 53. Čia vėl kaimas, kurio pavadinimas susietas su mamutais – Mamutina (lapas 12 – 10). Mamuts – sėlių žodis. O kaimas Sel‘co greičiausiai irgi sietinas su sėliais, nei aplamai su kaimiečiais.

S 54. Karelų kaimų pasiskirstymas buvusioje Tverės kunigaikštystėje. Tai iš jų būsimi papiliečiai pasiskolino dvigarsį –oi- (boila, loima, moigyt, loibus, doigus, doiktus, koimus, roibus, žoibus, loistyt, Гавanoičia, Žaldokoičia ir kt.).

S 55. Dviejų kiemų kaimelis prie Daugavos (lapas 11 – 6) Nakcionova – Naktiniai. Netoliese kaimai Vaiteleva ir Voitiulova. Iš šių apylinkių kilęs Jokūbas Nakcionovičius apie 1759 metus parašė matematikos vadovėlį, kuris pagal savo lygį tiko to meto Vilniaus universitetui.

S 56. Upelis Nočna – Naktinė (lapas 10 – 11).

S 57. Ežeras Velje – Vėlių (lapas 9 – 7) , tarp Pskovo ir Polotsko. Nuo šios linijos (Psk – Pol) į Rytus iki pat Daugavos ištakų gausu sėliams, papiliečiams būdingų vardažodžių, vandenvardžių. Štai kad ir čia: ežerėlis Zuikovo ir kaimas Zuikovo – Zuikių. Čia ne slavų žodis. Nuo čia papiliečiuose vartotas žodis zukus – greitas. Iškarpoje netilpo vietovė Opočka. Argi neprimena Apaščios?

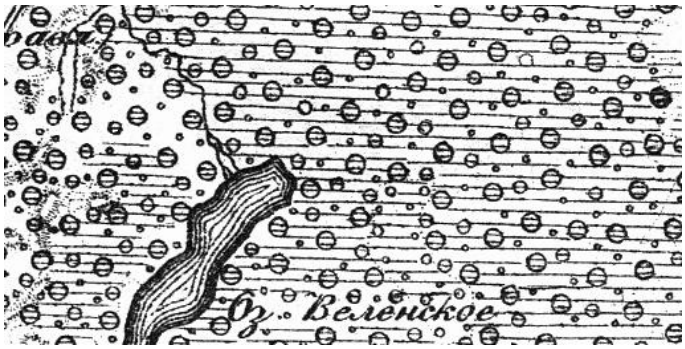

S 58. Ežeras Velenskoje – Vėlių (lapas 6 – 8). Kokia gentis jam davė vardą, jei ne sėliai? Į pietus kaimas Veleni,

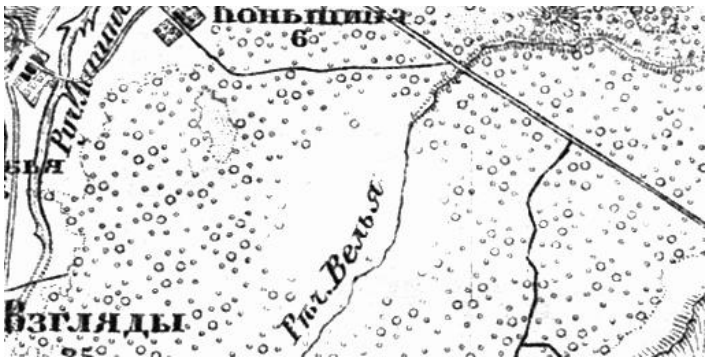

S 59. Netoliese (lapas 7 – 9) matome upelį Velja – Vėlių. Ten kur Daugava daro lanką ir buvo miestelis Veliž (Vėlių), buvo daug šventų vietų sėliams.

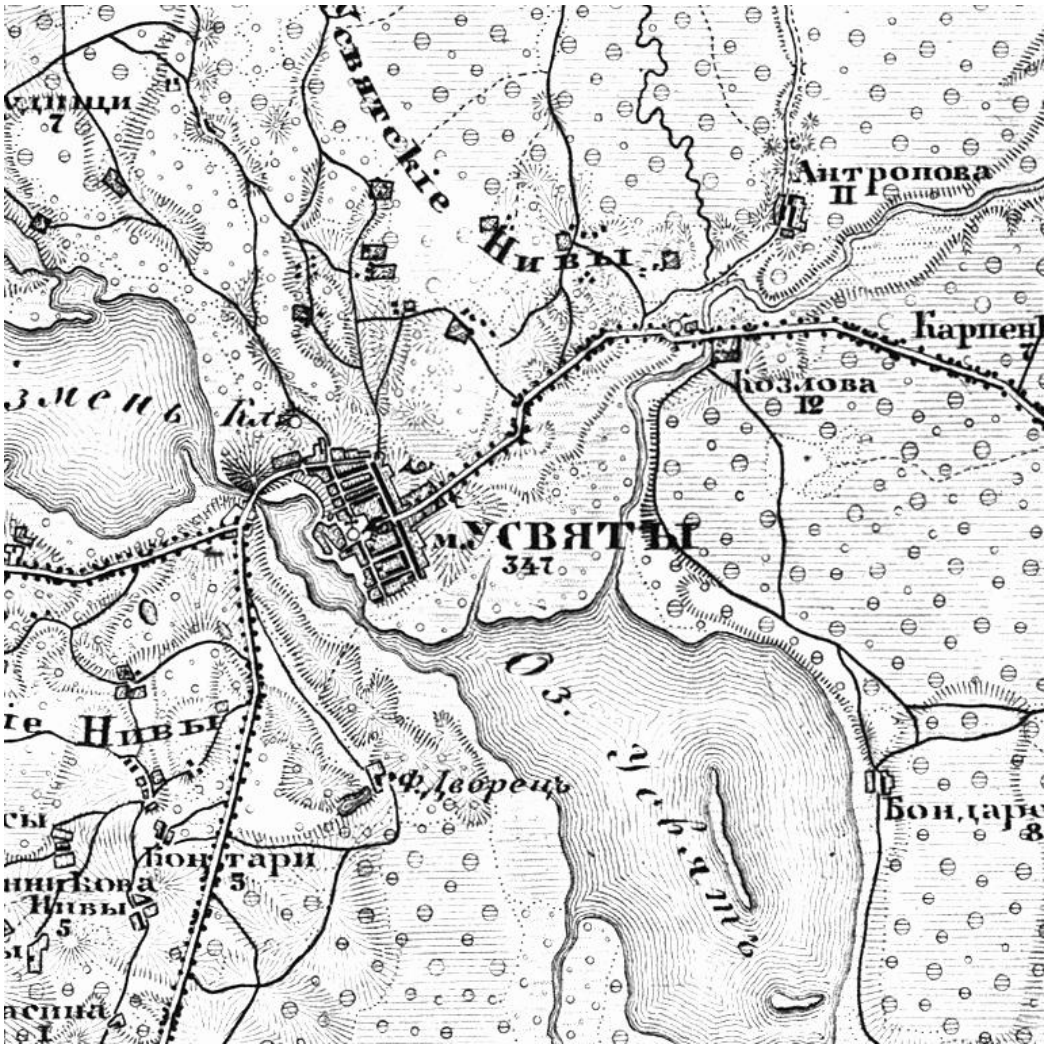

S 60. Matome, kad miestelyje Usviaty (Šventieji, Švenčionys) XIX a. viduryje buvo 347 kiemai. Jis tarp dviejų ežerų Usviat‘ (Šventas) ir Uzmen‘ (?). Nauja mūsų paimtose žemėlapių iškarpose yra tai, kad dviejose vietose čia (lapas 11 – 9) matome, kaip buvo vadinamos kai kurios pievos. O tai Usviatskije Nivy - Šventosios pievos. Iš to daugelio duotų pavyzdžių nujaučiame kaip vykdavo šventumo įsikūnijimas vis naujuose ojektuose: Ežeras (Kapinynas) - Samanynė – Pieva.

S61. Lapas 9 – 10, Moch Tatskoj. Papiliečių kalbą šiek tiek žinote? Taigi čia Tatas Somanos.

S. 62. Ežeras Mogil‘no – Kapinynas (lapas 10 – 7). Tai rodo, kad labai senais laikais buvo laidojama kažkuriame šio ežero pakraštyje, kai žemėje užkasti buvo neįmanoma (per šalčius), arba nepriimta.

S 63. Ežeras Svėten‘ – Šventas. Šalia jo 5 kiemų kaimelis Svėteni - Šventieji, Švenčionys mūsiškai tariant (lapas 9 – 6). Kas prie šventųjų ežerų palaimindavo santuokas?

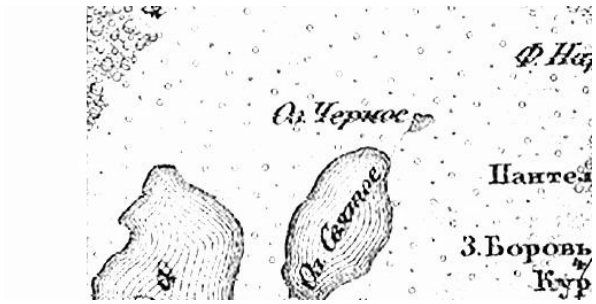

S 64. Ežeras Sviatoje – Šventas (lapas 12 – 7). Virš jo (į šiaurę) kokių 300 m ilgio ežerėlis Čiornoje – Juodasis. Polotsko žemė.

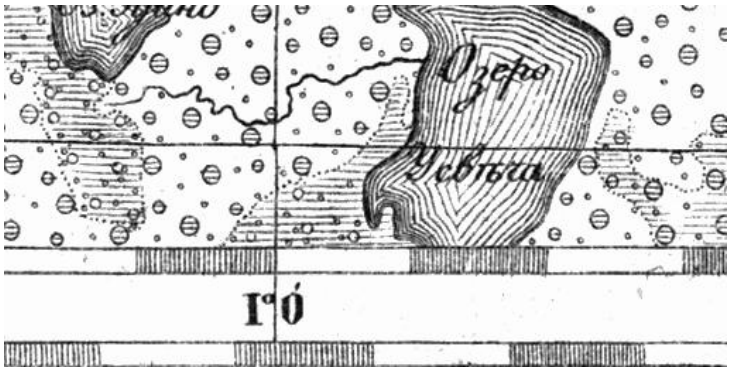

S 65. Ežeras Usvėča – Šventasis (lapas 10 – 8, tarp Pskovo ir Polotsko).

S 66. Ežeras Usvėčje – Šventas (lapas 10 – 7). Šalia ežero (į dešinę) kaimelis tokiu pat pavadinimu. Taigi, senovės gentims, tarp jų ir sėliams buvo daug šventų vietų.

S 67. Kokio 1,5 km kraštinės trikampis ežeras Užo – Žalčio (vėl lapas 10 – 8).

S 68. Viršuje kaimas Koldovka – Burtininkų (lapas 11 – 8). Į pietus nuo jo ežeras Bieloje – Baltasis. Dėl ko pavadintas Baltuoju? Į ežerą įteka upelis Nemerznik – Neužšalantis. Pagal jį pro Koldovką eina kelias. Dar į pietus nuo upelio matote ežerėlį Varuža – Burtų ežerėlį. Prisiminkite papiliečių žodį varažyti (varožyt‘) – išburti. Į rytus nuo abiejų ežerų parodyta, kad yra dar vienas tos pačios krypties kelias, tik šio dalis pavaizduota punktyru. Matyt ne visada galima buvo juo praeiti, kartais būdavo apsemiamas. Žema vieta. Prisiminkite Pranašautojų samanas, rodytas anksčiau.

S 69. Matyti, kad iškarpos viršuje matomas ilgas (apie 6-7 km ilgio) ežeras vadinamas Sel‘skoje – taigi, Sėlių, ne kitaip (lapas 10 – 10). Į pietus nuo jo 2 kiemų kaimelis Staroselje – Senieji Sėliai. Nuo jų į pietus ežeras Ustenec (Aimanuojantis?). Į vakarus nuo šio mažesnis Jablonec – Obuolinis. Greičiausiai tokio pavadinimo jis sulaukė dėl apvalios formos.

S 70. Ežeras Lunevo – Mėnulinis (lapas 7 – 8). Ar tik dėl formos toks pavadinimas?

S 71. Vienas iš ežerų vadintas Selkino (lapas 6–7). Kažin ar kas įstengs išversti kitaip, kaip ne Sėlių. Kairėje upelis Pskova susilieja su upeliu Sel'ka.

S 72. Lapas 9 – 10. Boloto Mošnickoje – bala Samanynė.

S 73. Vienas iš kaimų vadintas Pogankina – Pagonių (lapas 12 – 13).

S 74

Nuo viršaus (lapas 7 – 6) skaitome ežerėlių pavadinimus: Luckoje (?), Velje (Vėlių), Bobianec (Bobų), Al‘chovida (Alkas), Glestinec (gletčer - ledynas), Lukovo (lukoties – dairytis), Lukane (?), Poganovo (Pagonių), Ustravno (Įrengtas), jo viena sala - Ol‘chovik (Alkas), Nalickoje (Užliejamas).

S 75. Ežeras Radilovskoje – Atsiradėlis? Netoliese 20 kiemų kaimas Radilova – Atsiradėliai? (Užgimėliai?). Gal panašiuose vietovardžiuose slypi Radvilų (Radzivily) giminės ištakos, kitokios, negu skelbiama Radvilų metraštyje? Radomskoje, Radovje (5 – 8), Radiunovka, Radyni (5 – 9), Radoča (5 – 10), Radyškino, Radomlia (5 – 11), Radol‘ (5 – 12), Ež. Radilovskoje kaimas Radilova (šis pavyzdys iš lapo 6 – 8), Radionkova (6 – 9), Rodiunova (7 – 7), Rodivoškova (9 – 7), einant į pietus vis rečiau tokių.

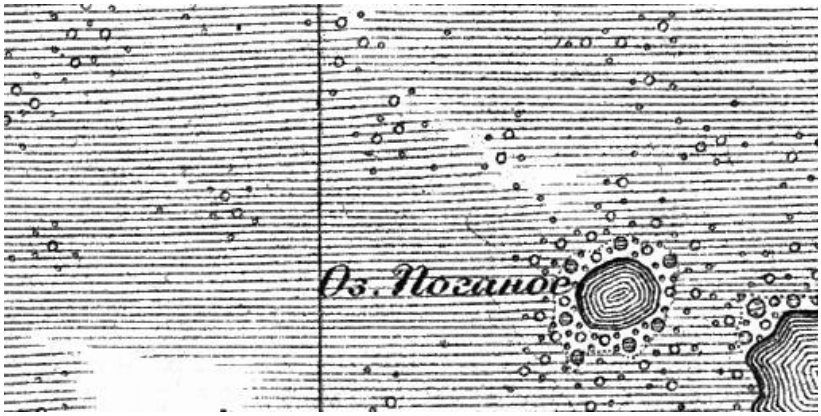

S 76. Lapas 7 - 9 . Ozero Poganoje – Pagonių ežeras.

S 77. Trys kiemai, Selechina. Sėlių kaimas be abejonių. Dešinėje žemai perskaitome žodžio pagrindinę dalį – Toropa. Tai primena papiliečių toropintis – pasiskubinti. Ar tik ne iš čia tas papiliečių žodis?

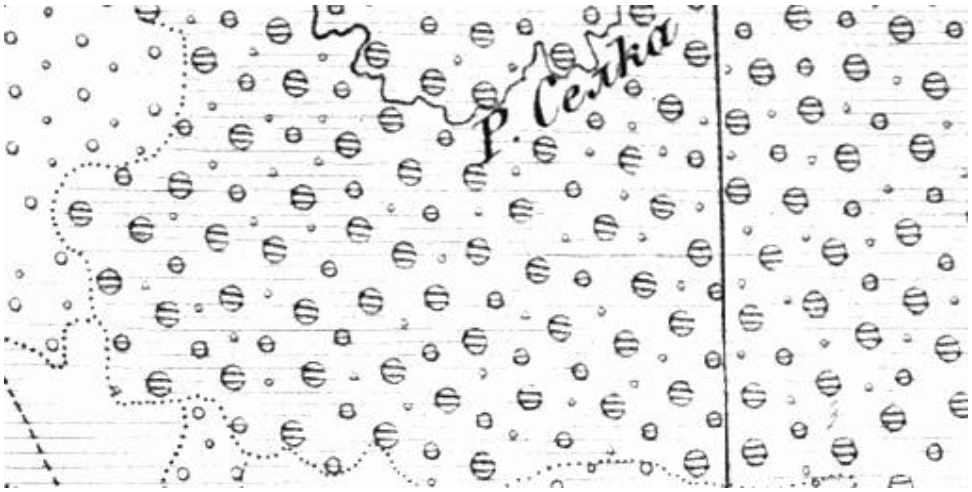

S 78. Upė Selka – Sėlių upė. Kitaip neišversi tokio pavadinimo.

Gali pasirodyti, kad per dažnai rodomos sėlių gyvenvietės ir vandenvardžiai. Čia žmonėms, kurie vaizduoja skeptikus, apraminti.

S 79. Lapas 10 – 8. Čia ir didžiausi skeptikai turės sutikti, kad Seli – tai Sėliai. 3 kiemai. Į dešinę Ančina – Antiniai, žemiau Galica – Galiniai. Dubrovka – Ąžuolų (šventų medžių) kaimas. Po Sėliais Sokol'niki – Sakališkiai, dar žemiau Putily – Puteliai, Nusigyvenusieji. Mat putēt – tai 1)dulkėti, 2) nueiti vėjais. Ežeras Stremiano – turįs stiprią srovę. Tą galima įtarti, matant ežero formą. Straume – srovė, srautas.

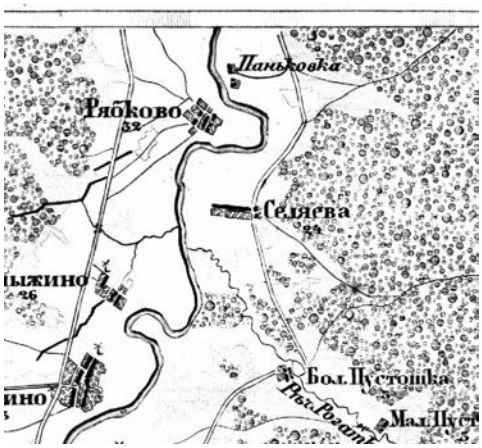

S 80. Didokas 23 kiemų kaimas Seliajeva prie platokos (kokio 100 metrų pločio) upės Lovat'. Kažin kiek žemėlapio sudarymo metu kaime dar gyveno tikrųjų sėlių?

S 81.Tik 2 kiemų kaimelis Selichnova. Sėlių palikimas. Taip pat 2 kiemų kaimelis Zamošnica – Užsamanė.

S 82. Lapas 12 – 9, Selišči, Sėlių kaimas. Ne visus juos parodėme.Iš viso radome apie 300.

S 83. Lapas 13 – 9, 4 kiemai, Seliška – Sėlių kaimas. Viršuje Perevlotče – Pervalka. Dešinėje – Lopany. Kelios galimos prasmės šiems: 1) burbantys, 2) žvėriški 3) gyvulių augintojai.

S 84. Lapas 10 – 11. Selišnia. 5 kiemai. Ir čia sėliai. Upelis Bolosato – Užbalėjęs,einantis iš balos.

S 85. Ši iškarpa skeptikams, manantiems, kad mažai lieka pėdsakų. Sely – tai jau tikrai Sėliai. Viršuje kairėje Ponikli- Panikliai. Tai irgi galėjo būti sėlių kaimas. Panīkt – nusilpti, suvargti. Suvargusių kaimas. Užtat apačioje Privolje – Laisvūnai.

S 86. Lapas 6 – 11, Sel'skaja. Kad ir ką sakytų skeptikai, man tai Sėlių kaimas su 14 kiemų. Ežerėlio Pereral' pavadinimo prasmė išlieka neaiški. Kairėje matyti dalis ežero Jeglino. Taigi čia Eglynės ežeras. Tų eglių arti jau nebematyti. Čia pat Eglynės miestelis. Kaimas Nekrasoviči primena Lietuvoje iš kažkur atsiradusią pavardę Nekrašas.

S 87. Lapas 12 – 10, ežeras Svadickoje – Suvedantis? (svodit')? Vestuvių? (svad'ba)? Kaip čia vykdvo vestuvės? Viršuje kaimas Drokova – tikriausiai Patikimieji. Mat drošs darbs – tai patikimas darbas. Einant į vakarus, kaimas Orlova – Erelių. Toliau Staryje Mamolki – Senos Mamos?

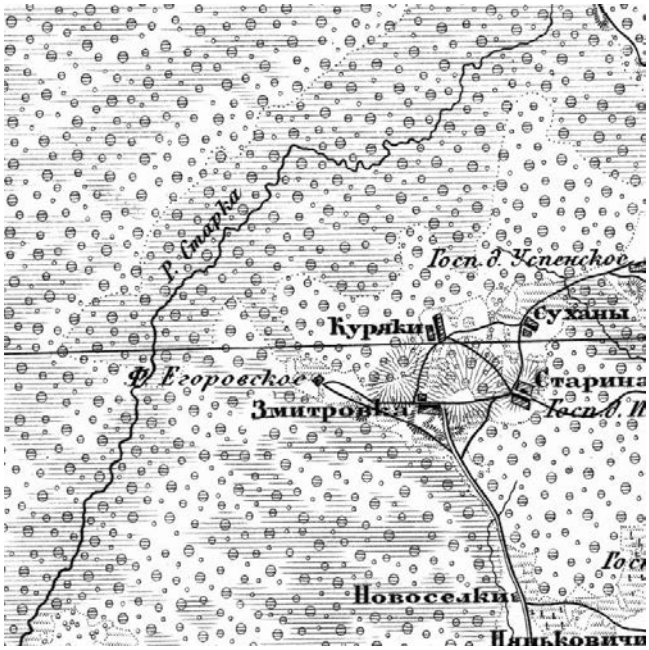

S 88. Lapas 12 – 10, upė Starka – Gandro. Slavai būtų sakę ką nors iš aist. Čia pat Kiemas Kuriaki – Rūkoriai. Žemiau Zmitrovka kurį supratau taip: Zastenok Mitrovka – Mitrų užusienis, vienkiemis.

Mitras – mitrus, Mitrikis – stipruolis, taigi – sėliai.

S 89. Lapas 11 – 8, iškarpos apačioje upelis Užica – Žaltelė. Žalčio kultas ne viename vandenvardyje atsispindi.

S 90. Lapas 7 – 8. Kodel ežeras užrašytas kaip Uzskoje – Siaurasis? Nėra jis toks siauras (apie 1,5 km siauriausioje vietoje). Gal norėta paslėpti buvusį pavadinimą Užskoje – Žalčio? Tas pats ir su kaimeliu. Iš tikrųjų jis buvo Uža – Žalčių.

S 91. Aukštose vietose tekąs upelis Velica – Vėlių (lapas 12 – 10). Čia pat kaimai Prijutina – Priglaudžiantys. Ukolova – Subadantys...

S92. Lapas 6 – 11, ežeras Piros‘. Gal tai nuo žodžio pierasts – įprastas? Ežere matyti sala, vadinama Velje – Vėlių. Šie bei upelis Voldažij ir ir didelis kaimas Riutino sufleruoja apie genčių mišinį. Žemėlapyje sušmėžuoja tokie kaimai, kaip Korelova.

S 93. Anksčiau pasakytą mintį apie genčių mišinį, buvusį šioje teritorijoje (lapas 6 – 11) liudija kaimas Ugrino. Į rytus sžerėliai Mironega (Mirono) ir Oskol‘da (Oskoldo).

S 94. Lapas 10 – 11, aštuonių kiemų kaimas Zechina – Zenkiai, žemai 11 kiemų kaimas Tatjeva – Tatas kaimas. Ar kas pabandys išversti kitaip, ne papilietiškai?

S 95. Lapas 11 – 12. Kaimai Artiomki – Artimieji, Zekejeva – Zenkiai, Zekiai (įkurtas jaunų žmonių), Lisičina – Lapės, Kozlikova – Kazliškis, Marmolina – Marmalyna, papilietiškai tariant, arba Dumblai pagal vabalninkiečius.

S 96. Kairėje aukštai 33 kiemų kaimas Pykulina (lapas 7 – 9). Įdomu, ar turėjo kokį ryšį toks pavadinimas su dievo Pykuolio kultu? Šilo kalnu pavadintame kaime dar daugiau gyventojų – net 60 kiemų.

Kaip paaiškėjo iš Vabalninko parapijos senųjų pavardžių, labai svarbu senovėje buvo gerai matyti. Rytai ne išimtis.

S 97. Vabalninko parapijoje Matišiai, o čia Matiasy. Kitur Matiuši, Matiušina, Matysinkina, Matiuchi, gal būt čia tinka ir Motekina. Senovėje labai vertindavo sugebėjimą gerai matyti. Kaimas Kovali liudija apie kalvystės amato įsisavinimą.

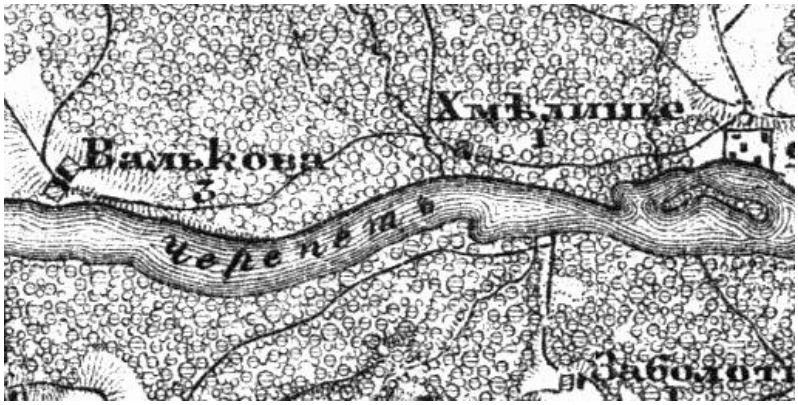

S 97. Lapas 11 – 7, trijų kiemų kaimelis Val‘kova (Valkūnai?). Kokius darbus jie dirbdavo? Kaip pasitarnaudavo žmonėms? Ką pervilkdavo? Ne atsitiktinai jie įsitvirtino čia, šalia ilgo ežero Čerepet. Vien trikampyje Pskovas – Polotskas – Daugavos pradžia pastebėjome apie 37 panašius vietovardžius ir vandenvardžius. Jie ne tik reiškia vilkimą, bet ir jaučius (vol), vilkus (volk), pavertimą (valit‘), žiniuonius (volchvy). Val‘ki, Valkova, Val‘kova, Vialka, Volkova, Volokova, Volkina, Volščina, Volchova, Volugino, Volostna, Vološa, Volkovanova, Volkuša, Voloviki, Volkota, Volchovcy, Valutina, Vališča, Volozijeva ir kt.

S 98. Lapas 9 – 10. Upė Volkota pasitarnaudavo pervilkimui. Kokių krovinių? Sienojų? Ar ko kito?

S 99. Lapas 7 – 10, upelis Voloč'ja (žodyne voloč' – vilkti, tempti). Didelių medžių aplink nematyti. Juos atvilkdavo iš toliau?

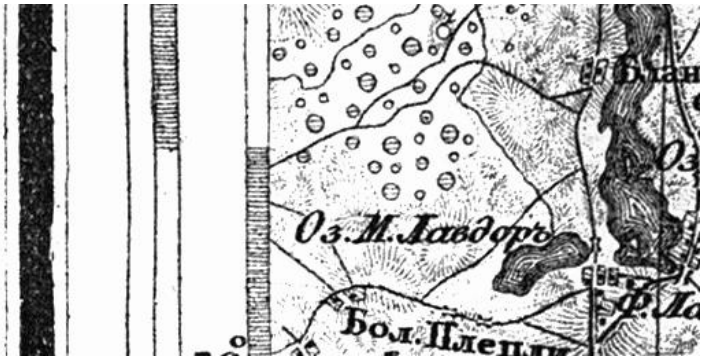

S 100. Dar vienas žmogaus bruožas, kurį pabrėždavo sėliai. Lapas 10 – 7. Iškarpos apačioje matote kaimą Bol. Plepli – Didieji Plepiai. Gal, daugiau plepant, galima buvo teisingiau, išsamiau apibūdinti objektą? Latvijoje – Plepi, Lietuvoje – Plepai, Plepiai. Žodis, kuriuo pavadintas aukščiau (šiauriau) esąs ežeras, gal taip pat priklauso sėliams? Malyj Lavdor. Kokia jo prasmė? Artimiausias žodis yra lavities – sėlinti prie ko nors.

S 101. Lapas 12 – 6, kaimas Svily. Sėlių žodis. Slavai tokioje vietovėje sakydavo Pogorelyje. Sėliams svelt – svilinti, svilt – svilti. Po gaisrų svilėsių kvapas sklisdavo ir trukdavo ilgai. Žodis atkeliavo iki Vabalninko krašto.

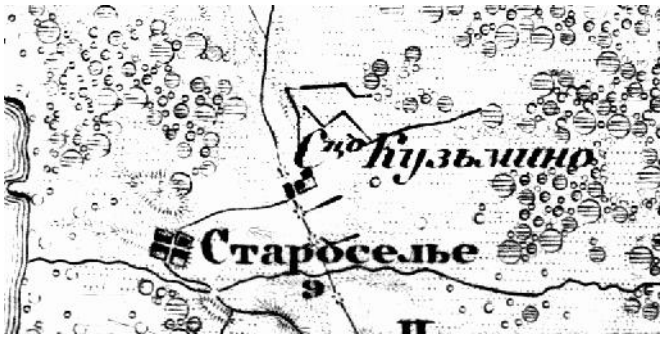

S 102. Lapas 8 – 9. Devynių kiemų kaimas Staroselje – Senieji Sėliai. Tai liudytų, kaip buvo vadinama seniausia šių vietų gentis – sėliai ir ne kas kita. Iš kur atėjo naujieji sėliai, jei čia jau buvo įsitaisę senieji?

S 103. Lapas 8 – 9. Sėlių kaimelis Tumasova. Tumsa – tamsa, tumsonis – nemokša, tamsuolis. Galima įsivaizduoti, kad čia gyveno prietarų pilni tamsuoliai. O kad kažkuriame upelyje susirenka ir bendrauja mirusiųjų vėlės, tai ne tamsumas bet tikėjimas? Šalia kaimai Pustoški – Tuštutėliai ir Goloduša – Alkanieji. Mažesnė tikimybė, kad pirminiai žodžiai yra tumēt – tirštėti ir tumigs – apkūnus. Pastarasis žodis labiau tikėtinas pas latgalius. Pas juos XVII – XVIII a. atsirado pavardės: Tuman, Tumanis, Tumanonek, Tumanova, Tumasan, Tumasanis, Tumaš, Tumaševič, Tumašonek, Tumin, Tuminiek, Tumož.

S 104. lapas 9 – 10. Kalimo amatą liudija kaimelis Koldino. Kitur dar keistesni pavadinimai pvz., Kalcy (lapas 11 – 8). Čia ežeras Ukleino kažin ar ne susietas su kalimu? Prie jo galima būdavo rasti ką nors kalamo?

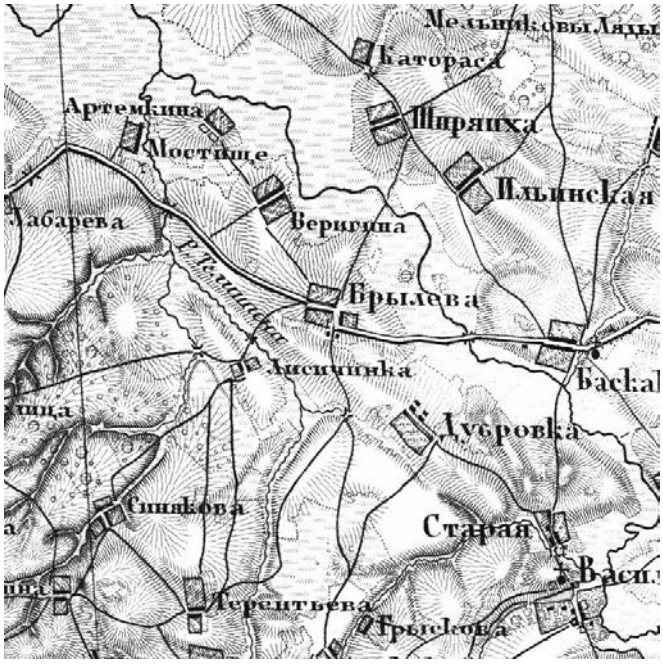

S 105. Lapas 11- 12. Patraukia Mel'nikovy Liady (Sumalti Ledai), Katorasa (?). O kokias mintis Jums sukelia kaimelio Verygina pavadinimas? (Ar tik čia nesiprašo žodis verdzināt , o gal tik vērīgs? – pirmoji prasmė:laikyti vergijoje, antroji: atidus, pastabus ?)

S 106. Rusinai kažkodėl nebeprisimena, iš kur jie išėjo (lapas 10 – 7)?

Remiantis vietovardžiais, lemkos anksčiau galėjo būti apie Novgorodą, pagal Ilmenio ežerą, kol nepatraukė Karpatų link. Kodėl išėjo? Paprastas paaiškinimas: išsigando ledynmečio. O daug anksčiau, prieš kelis tūkstančius metų gyvenimo sąlygos (žmonėms ir kitiems gyvūnams vystytis) čia buvo geros, nes buvo gana šilta. Ežero pavadinimas primena senąjį suomių dievą Ilme – oro ir dangaus ugnies dievą. Kodėl toks dievas? Netoli nuo ežero yra tektoniniai lūžiai, kurių centras yra maždaug apie vietovę Krestcy. Lūžiai dėl Rytų Europos plokštumos susidūrimo su Uralo kalnų plokštuma. Galimas dalykas, kad pro lūžius išeinančių dujų sąveika su atmosfera sukeldavo kitokį perkūnijos dažnį, kitokias pašvaistes. Tokia hipoteze paaiškinu, kodėl prireikė ir atsirado oro ir dangaus ugnies dievas. Kokios, tai buvo dujos, besiveržiančios iš žemės gelmių pro tektoninius lūžius, sumodeliuoti sunku. Kiek jos buvo nuodingos? Visa tai veikė į senųjų žmonių gamtos supratimą. Taigi, senųjų dievų atsiradimas buvo susijęs su senaisiais geologiniais procesais.

Gentys, nuo ledynmečio bėgusios Karpatų link (ugrai, rusinai, dalis sėlių), kelyje paliko sau mielus vietovardžius. Ugruskaja Volia (20 – 2), ežeras Il'men' (22 – 20), Ilmen' (22 – 15), ežeras Il'men' (23 – 20), ežeras Selišče (20 – 6), Zanoviči (17 – 3), bala Seliatino (19 – 3), Ugriniči (19 – 4), Selišče (18 – 5), Zenovjevka (27 – 14), Rusenovka (27 – 9), Rusešti (30 – 7), Selkucy (30 – 7), Selišti (27 – 7), Užačin (28 – 6), upelis Mitrica (19 – 8).

S. 106a. Žmonių mokėjusių padaryti laivus, buvo ne tik prie Biržų ir Salamiesčio girių, bet ir Polotsko žemėje (lapas 12 – 7). Iškarpoje matote du kaimus Kugonija (viename 5 kiemai, kitame – 14). Nėra abejonės, kad tai laivininkų kaimai (kuginieks – laivininkas).

Išvada: Daug faktų rodo, kad sėlių ir papiliečių kalbos atėjo iš trikampio Pskovas – Polotskas – Daugavos ištakos. Iš ten pat išėjo rusinai (rutenai). Kokios jėgos privertė išeiti? Kokios jėgos siekia, kad šiandien mes kuo mažiau apie tai žinotume?

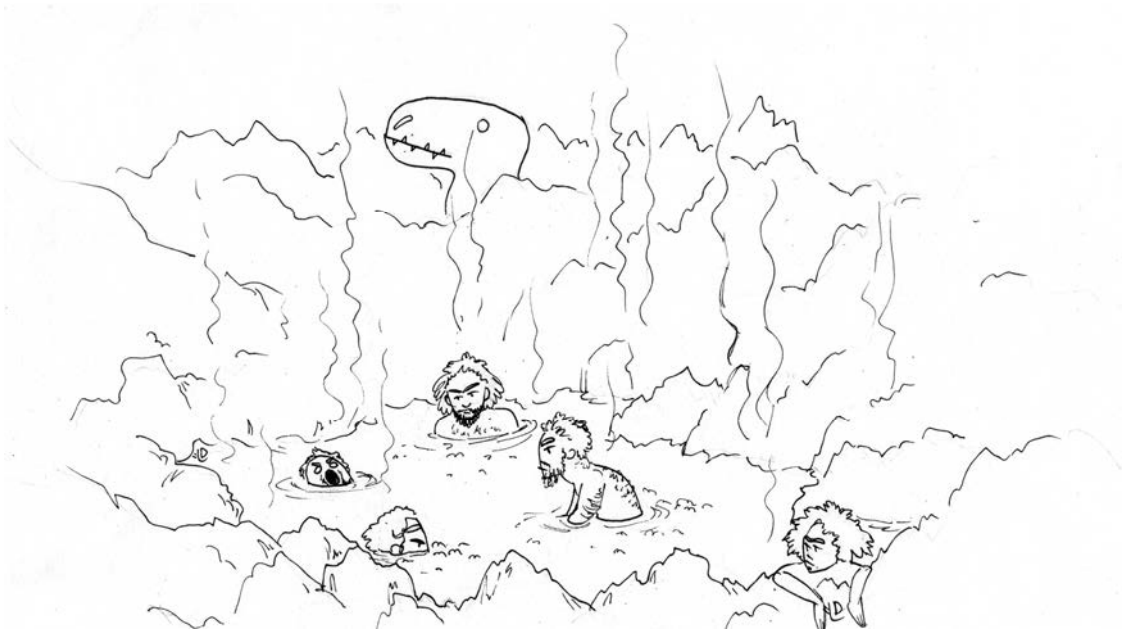

S 106 aa. Iš Žemės gelmių pro tektoninius lūžius einanti šiluma prieš kelis tūkstančius metų sudarė palankias sąlygas žmonijai vystytis. Taip buvo kai kur net Šiaurėje, pvz., prie Ilmenio ežero. Senieji geologiniai procesai ir juos lydintieji reiškiniai davė akstiną seniesiems suomiams susigalvoti oro ir dangaus ugnies dievą Ilme.

Lukrecijos Dainiutės vizija.

Biržų Vl. Jakubėno muzikos mokykla. Tapybos skyrius. Mokytoja Goda Balbieriūtė.

O KĄ VEIKĖ SĖLIAI VAKARUOSE?

Iš Daugavos linkio jie pajudėjo upe, kurią pavadino Šventa. Jie liko dešinėje jos pusėje ir nuėjo iki linijos Zarasai – Užpaliai – Svėdasai. Prie Užpalių yra Šeimyniškiai. Taip pat vadinamas kaimas buvo prie Rovėjos, Šeimeniški – taip jis buvo užrašomas kunigaikščių Radvilų Papilio dvaro raštininkų XVII a. viduryje. Kokios šeimynos galėjo ten susidaryti? Komunos?

Kur buvo sėlių vietovės Medene, Palene, Malesysin, Tovraks, kurias karalius Mindaugas 1254 m. dovanojo kalavijuočių ordinui? Kai kas sako. kas šis dokumentas yra klastotė. Jeigu taip, tai kas galėjo tai padaryti ir kokiu tikslu? Argi tokių vietovių nebuvo? Aš turiu savo hipotezę. Jei laikyti, kad jos buvo nepertoliausai viena nuo kitos, išeitų, kad jos buvo gana toli nuo ordino, atskirtos Biržų girios, kurios pietinė dalis vėliau Radvilų raštininkų buvo vadinama Pušča Popielika. Jos buvo į kitą pusę nuo ordino, į vakarus nuo Biržų girios. Taigi, toks dovanojimas buvo fiktyvus, nesudaręs galimybių juos (šiuos sėlius) valdyti. Tos vietovės galėjo būti: Medene – tai Medeikiai, Palene -Pelaniai (dabar Pelaniškis), Malesysin -Maleišiai (tokio pavadinimo prasmė – Mažieji), žmonių po kurio laiko vadinti Mielaišiais, o šių dienų kalbininkų pervadinti į Mieleišius. Arba Mažutiškiai, kuriuose ilgam užsiliko Pelanio pavardė (net iki 1834m.). Tovraks – tai Tauro ragas. Pavardė Tauras dar užsilikusi į vakarus nuo Biržų girios. Reiškia, kad čia galėjo kažkur būti, tik neišliko žmonių atmintyje Taurags. Taurakalnio giria yra apie 20 – 30 km į šiaurę nuo Nemunėlio Radviliškio, dabartinėje Latvijoje.Taure – šis žodis sėliams reiškė ragą.

S 107. Caro žemėlapyje Mielaišiai kažkodėl vadinami Meleišiai (ar čia turėta galvoje mel‘ – sekluma?). Čia pat Seleniški – sėlių mėgiama vieta? Į iškarpą nepateko šiek tiek viršuje (šiaurėje) virš Mielaišių esantys Unglininkai. Todėl tikėtina, kad Mindaugo užrašyta kalavijuočiams didžiausia apgyvendinta vietovė yra Mielaišiai (ar Maleišiai – mažieji). Į pietus nuo jų žemėlapyje matyti krūmai, iš kurių ėjo geras natūralus neilgas kanalas į Apaščią. Patogu plukdyti pelenus. Taigi, Mindaugas tuo savo dokumentu pasakė, kad jis nevaržys minėtų sėlių gyvenviečių, kurios jau bendradarbiauja su ordinu – tiekia jiems pelenus

Sėliai neaukštino, nekėlė savęs į padanges, stengėsi įžiūrėti panašumų su gyvąja gamta. Tai liudija pavardžių, siejamų su gyvūnais, paplitimas į vakarus nuo Biržų girios. Tokių gausumu pralenkiamos kitos vietovės. Štai jos. Bitinas, Briedis, Caunė (kiaunė), Cirulis (vieversys), Dagilis, Gaigalas, Gervė, Karasiūnas (1663), Kiškis, Korsakas Šioji tur būt iš kitur, nes jos prasmė – stepių lapė. Biržų krašte savo laiku įsikūrė karaimai, totoriai. Kregždė, Meškinianis (aptiktas užrašas iš 1606 metų), Skudrickas (skudra – skruzdėlė), Sterkanis (gandras, 1663), Šernas, Tauras, Vabalas, Varnas Vilkmušis (užrašytas 1834 m. Gubiškyje, dabar Ubiškis).

Vietovardžiai ir pavardės rodo, kad čia, Žemutine Gerve, Rovėja, Apaščia ėjo Pelenų kelias, kuris tikriausiai baigdavosi Rygoje. Unikalios pavardės, būdingos tik šiam kraštui: Pelanis, Kugienis. Kubiliaus pavardė tai paplitusi visoje Lietuvoje. Kuginių (kugis – laivas) kaimai buvo prie Biržų ir Salamiesčio girių. Kuginiai darė laivus, Kubiliai statines, Pelaniai, degindami krūmus ir menkaverčius medžius, gamino pelenus. Pelenai buvo pilami į statines, kurios minėtomis upėmis buvo pradedamos plukdyti toliau. Senasis Papilio miestelio pavadinimas buvo Popel‘, kas gudų kalboje reiškia pelenus. Pelenų miestelis. Neperseniausiai mirė šviesaus proto sena moteris, kuriai

jos senelis pasakojo, kurioje miestelio vietoje buvo laivų prieplauka. Senelis gyveno per 2 km nuo miestelio, jo ir jos anūkės negali įtarti norėjusiu kokiais nors pramanais išgarsėti.

S 108. Cariniame XIX a. vidurio žemėlapyje prie Biržų girios matome Pelanių užusienį, kuris vėliau virto Pelaniškių kaimu. Įdomu, kad Kuginių, Pelanių neaptinkame kaimuose prie Nemunėlio. 1834 metais Kuginiai užrašyti Gubiškių,Juodžionių, Medeikių, Starkonių, Paberžių, Pladiškių, Vinkšninių kaimuose, jų nelikę Kuginių kaime. Pelaniai tais metais koncentruojasi dviejose teritorijose. Kilučiuose, Mielaišiuose, Štakiriuose, Beržiniuose, t.y. Apaščios hidrologinėje biosferoje ir Juodžioniuose, Spalviškiuose, Mažutiškiuose, Spalviškiuose, Daukniškiuose, t.y. iš Biržų girios ištekančių vandenų biosferoje, jų nebėra Pelaniškyje.

S 109. O čia matote užusienį kuriame gyveno Pelanis (tur būt sėliai sakydavo pelenains – pelenuotas) netoli Svilių kaimo (kaimo pavadinimas vertas Pelanio!) prie Apaščios upės.

S 110. Žemėlapis rodo, kad į vakarus nuo Svilių buvo įsiterpusios kitos gentys. Kaimų pavadinimai daug pasako. Novosady – Nausėdžiai, Gotovcy – Gataučiai, Skomorochi - Skamarakai liudija apie kryvičius. Gruby (grubot – rupiai malti) ir Davnary – Daunoriai gali būti dar sėlių. Tas kryvičių intarpas tęsėsi iki pat užankančio ežero. Ten šalia jo buvo kaimas Godzi – Godziai (godāt – gerbti, garbinti) – šventa sėliams vieta kur jie rinkdavosi melstis:

S 111. Į Kupreliško pusę išliko prispaudėjų neištrinta pavardė Vadluga (vaditājs + lūgt – vadovas + melstis, prašyti).

Taigi, galime pasiūlyti naują sėlių atidavimo pagal susitarimą tarp Mindaugo ir kalavijuočių versiją. Atidavė tuos, su kuriais ordinas buvo užsimezgęs prekybinius ryšius, kurių ordinas dėl nepatogios vietos nė nesiruošė valdyti.

S112. Kaimo Dukurniai vieta ir pavadinimas rodo. Kad vakariniai sėliai mokėjo prisigaudyti žuvies dukuriais (dukurs) natūraliai Gamtos sukurtuose vandens telkiniuose, kur vasaros metu vandens lygis lengvai keisdavosi.

Jau minėti Medeikiai:

S 113. Tai nereiškia, kad jie valgė daug medaus, nors ir taip galėjo būti. Bitininkus išduodavo jiems suteikiama Drevinskų pavardė. Greičiausiai tai buvo medžiotojų kaimas (medīt – medžioti). Susivieniję jie pasiekdavo geresnių rezultatų.

Sėlių tarpe kažkokia dalis buvo maži žmonės. Šioje iškarpoje matote kaimelį Mažutiški, į pietvakarius nuo Papilio – Mažuikiai.

Į pietus nuo senos (XI–XIII a.) sėlių gyvenvietės – Garšvų (gārša – didžiagirė, garšot – skanauti), prasidėjo kitos baltų genties teritorija kuri į lietuvių kalbą atnešė dvigarsį –oi- (boila koilis, roibus, moigyt, doigus, doiktus, kunigoikštis, loibus ir t.t.), kietuosius garsus. Ar ši baltų gentis (kalbėjusi taip vadinama kupiškėnų tarme), vystantis kalboms, kažkada atitrūko nuo gudų, arba tai yra sulietuvėję latgaliai.

Latgaliai	**Garšvos – Kojugalis – Šogda – Staponiškis**
Kokts	Nutupa musala mon unt kóktos
Tāvs	Tav(u)s
Ūzuls	Ūžuolus
Atīt	Atait
Loba dīna	Lobų dienų
Vokors	Vokar(u)s
Gobols	Gobolus
Kairuo rūka	Kaira runku
Vuorpa	Vorpu
Pogrobs	Pogrobus
Muns	Mono
Mārga	Marga
Volkuotis; kleivuot	Volkiotis
Puorsaļt	Paršolt
Daguts	Dagutus
Dorbs	Dorb(u)s
Roti	Rotai
Gons	Tas, kas gono, piamo
Lads	Ladus
Mads	Madus
Mozs	Možus
Odota	Odotu
Palāda	Paladu
Sovs	Sovus
Bolts	Bolt(u)s
Soka	Soko
Kops	Kopus
Koklys	Koklus
Kolns	Kolnus
Pārkiuņs	Parkūn(u)s
Noms	Nomus
Olkons	Olkanus
Bods	Mūsų žmonas sanai bamota bodų
Pokolys	Pokulos
Gordai	Gordžiai
Gols	Golus (pabaigu)
Vēįš nūlauž obeli boltu	Vėjus nulaužia obelį boltų

Pridėkite čia dar per 400 bendrų vardažodžių, yra apie ką pagalvoti.

Ilgam išliko ir persidavė kitiems sėlių sugebėjimas užjausti kitą, laikyti visus lygiais, susivienyti dideliems darbams (Pelenų kelias).

Bernardas Brazdžionis (brāzties – dumti, nerti su arkliu per krūmus):
Šaukiu aš tautą GPU užguitą...

Julius Janonis (joņot – joti):
Aš galo sudurt negaliu su galu,
Nors kalu, dieną naktį kalu...

Kazys Jakubėnas (Jekabs):
Negailėjo miško
Kirvis geležies,
Argi gailės mūs brolių
Ponai be širdies...

Skeberdis (skabards – skroblas);
Nukankino vargšą Baltramą,
Kam savo pačią užstojo.
Ir šunimis apleido Jonienę
Kam šile uogas rankiojo...

Jonas Snarskis (snarčak, - iš kitos genties, atsidūręs prie Biržų girios):
Išaukštinkim meilę,-
Tą bendrąjį amžiną dievą;
Juk mes jos vaikai - milžinai,
Mes proto ir darbo šventovės...

Atkaklus tylėjimas apie šio krašto praeitį pasako mums, kad ko gero nuo inkvizicijos laikų susidarė didelė žmonių grupė, kuri buvo suinteresuota, kad apie tai nebūtų kalbama, kad čia gyveno būk tai tamsūs ir nieko nesugebantys žmonės. Jie patyliukais verbuodavo žmones iš Rytų (bet jau ne sėlius) atvykti į Vabalninko, Pasvalio parapijas. Apie Vabalninką jau anksčiau buvo rašyta. Pažvelkime į Pasvalį.

KAIP ĮŽENGĖ Į XVIII AMŽIŲ MŪSŲ KAIMYNAI, PASVALIO KRAŠTO ŽMONĖS

Senovės žmones visad apimdavo virpulys, kai apvalus skaičius pasirodydavo, skaičiuojant prabėgusius metus, ypač kai tas laikas buvo skaičiuojamas nuo Dievo gimimo.

Patogus analizei laikotarpis pasitaikė. 1697 – 1703 metai. Kodėl toks? Todėl, kad kruopštusis kraštotyrininkas mokytojas Algimantas Krinčius perskaitė šio laikotarpio Pasvalio bažnyčios krikšto knygas ir įvedė į kompiuterį. Tad liko tik įsigilinti į tai, ką jis ten aptiko.

Visų pirma krinta į akis tas faktas, kad krikštynų aprašyme yra kelių mėnesių pertrauka 1700 metais (o gal tiesiog nepateikta duomenų, nes buvo labai išblukę). Kas atsitiko? Tai buvo paskutiniai XVII amžiaus metai, reikia prisiminti, kas kilo žmonių galvose. Valstybėje vyko pilietinis karas, bet jis vyko ne Pasvalio krašte, o toliau, apie Vilnių, Gardiną. Svarbiausia buvo tai kad valstybių vyrų galvose kilo noras peržiūrėti įtaką Baltijos jūros pakrantei. Susikibo Švedija su Rusija ir Lenkija – Lietuva. 1700 m. prasidėjo ne vienus metus trukęs Didysis Šiaurės karas. 1700 m. Narvos mūšyje Švedija įveikė Rusiją o po to atsigręžė į Lenkiją su Lietuva. 1701.12.20 švedai užėmė Kauną, o 1701.12.23 – Kėdainius. Dar priminsime apie ateitį: 1704 metais švedai šturmuos ir įveiks Biržų pilies gynėjus. O 1700 m. vasarį caras Petras I ir Lenkijos valdovas Augustas II sudarė Biržų karinę savitarpio pagalbos sutartį.

Ką matome krikšto knygose? Štai 1697 ir 1698 metais Pasvalyje buvo pakrikštyta 310 vaikelių - 154+156 – koks vienodumas kiekvienais metais! O per 1701 ir 1702 jau 402 (200+202). Kodėl toks šuolis? Aplink plėšikauja švedų kariuomenė, kurią ir jos arklius reikia išmaitinti, visur nepritekliai, o čia vaikelių skaičiaus ryškus padidėjimas. Tai ne šiaip svyravimas. Cinikas gal pasakytų: ūžavo vietinės moteriškės su švedų kareiviais, va, ir pamatėte pasekmes... Kad ne taip buvo, rodo kiti skaičiai. Tas krikštynų šuolis prasidėjo gana staigiai, 1700 metų gruodį, kai vietoje buvusio trijų metų gruodžio vidurkio – 12 krikštynų – tų metų gruodį buvo jau 22. Šiaip šaltuoju metų laikotarpiu krikštynų būdavo mažiau, daugiau būdavo, atėjus pavasariui (balandį – gegužę) ir po vasaros didžiųjų darbų (rugpjūtį – rugsėjį). Ar tą gruodį buvo šilta?

Užbėgdami į priekį, pasakysime kad krikštynų skaičiaus padidėjimą aiškinsime atvykėlių į Pasvalio kraštą skaičiaus padidėjimu. Nejaugi švedai? Ne, ne švedai, ne žemaičiai, ne iš Vidzemės, o visai kiti, pasinaudoję tuo, kad caras Petras I buvo užsiėmęs karo reikalais.

Ateivius išduoda tėvų ir krikšto tėvų vardai ir pavardės. Ypač vardai. Vieni gauti patariant Romos katalikų bažnyčiai, kiti – iš Rytų bažnyčių. Vieno vardo paplitimas gali svyruoti, todėl ėmėme populiariausių vardų sumas, o jei sakyti tiksliau, tų sumų sntykius. Gal atrodo ir per sudėtingai, bet gauname patogų rodiklį, atspindintį perėjimą į naują amžių.

Bandome pasakyti aiškiau. Imame paplitimo sumas tokiems vardams: (Kazimieras+Petras+Jonas+Adomas+Juozapas) ir sumas kitokiems: (Georgij+Stanislav+Nikolaj+Lavrentij+Andrej+Foma). Daliname pirmą sumą iš antros. 1697 – 1699 m. laikotarpiui tas santykis lygus 1,46, o 1701 – 1703 laikotarpiui jau tik apie 1,0. Santykis sumažėjo, nes labiausiai padidėjo vardiklis (t.y., slaviškų vardų skaičius). Taigi, ne tos pačios, vietinės moteriškės puolė gimdyti daugiau, bet į Pasvalio kraštą atėjo būsimi tėvai ir kūmai, kurių vardai buvo kilę iš slavų. Kad vietiniai būtų pradėję keisti vardus į slaviškus, siautėjant teritorijoje švedams, neįtikėtina. Gretimoje Krinčino parapijoje buvo palikuonys žmonių, kažkada kartu su kunigaikščiu Kurbskiu pabėgusių nuo caro Ivano Groznyj ir čia gavę Lietuvos valdovo leidimą apsigyventi. Pasakysime dar kitaip: gal žinojo valdovai, kur leisti apsigyventi. Gal būt ir tais laikais čia jau buvo žmonių, suprantančių slavų kalbą Šie, vėlesnieji, atbėgo, genami prisiminimų apie protėvius ar kieno nors suvilioti?

Per du metus maždaug apie 100 krikštynų daugiau. Su moterimis tikriausiai atėjo ir jų vyrai, su kuriais jos pradėjo tuos vaikelius, dar tarkime, kad antra tiek atėjo tokių, kurios tais metais negimdė. Taigi, labai apytikriai skaičiuojant, į Pasvalio bažnyčios aprėptą teritoriją per du metus atėjo maždaug 200 porų. Kas juos pakvietė? Iš kur pakvietė? Kas davė garantiją, kad bus priimti ir įkurdinti?

O pavardės kaip keitėsi? Palyginkite dvi žmonių grupes. 1) Avižela, Bačkaičia, Bindza, Briedis, Danilonis, Didziulėnas, Giebiene,Grubinia, Jonelonis, Jononis, Jozova, Karasiova, Kazlonis, Krovpas, Kunigonis, Lašinski, Liženia, Maciulėnas, Mamulycia, Matūza, Mulycia, Nakvas, Norocionis, Padziukienas, Pašoha, Rogovska, Skylėnas Sparnienas, Spragienas, Šaknis, Šlota, Uogaicia, Velzycia, Voiciulūnas, Voidilaicia.

2) Ašakiela, Augas, Bernotonis, Bildula, Bokšta, Brunaicia, Burbulonis, Čivilis, Dindiraitis, Durstinis, Gaidzionis, Garnalėnas, Gudaitis, Indrulonis, Kavnis, Klibaicia, Klivycia, Klovaitis, Kubilis, Kudlienas, Lydela, Mazulania, Mulkienas,Patogis, Povilonis, Punia, Pupaitis, Puvesiūnas, Raudonik, Savišėnas, Savsėnas, Šaltis, Šunielonis, Vaičionis, Žunsinas

O dabar pasakykite, kurios grupės žmonės turi katalikiškus (polska wiara) vardus, o kurios – slaviškus, gautus iš rytų bažnyčių. Sunku pasakyti? Nesiskiria tos grupės pagal turėtų pavardžių kokias nors žymes? Taip, nesiskiria. Taip yra todėl, kad tų pačių genčių žmonės buvo pakrikštyti, sutuokti skirtingose bažnyčiose. Todėl naujai atėjusieji aštuoniolikto šimtmečio pradžioje, kad ir kalbėjo truputį kitaip, nesijautė svetimi. Autonomijos nereikalavo. Badas ir ligos visus kankino vienodai.

Vertas dėmesio yra gimusių berniukų ir mergaičių skaičiaus santykis. Kai tie skaičiai pasiekia šimtus, pasireiškia taip vadinami didžiųjų skaičių dėsniai. Štai per 1697 – 1699 metus gimė (tiksliau, buvo pakrikštyti 248 berniukai ir 211 mergaičių. Taigi, santykis B/M lygus 1,17. Kiekvienas biologijos mokslų ragavęs studentas jums pasakys, kad tas 1,17 atitinka santykį 54:46, kas rodo normą. Gamta, sukūrusi kol kas amžiną žmonijos gyvenimą, paleidžia į pasaulį daugiau berniukų. Abiejų lyčių paskirtys skiriasi. Vyrai skirti susipažinti su pakitusiu pasauliu, eina ieškoti naujų dalykų (pvz., išbando naują maistą, naujas apylinkes, bando nugalėti naujus mikrobus ir t.t.), todėl jų daugiau žūna. Net naujo tipo širdies ydos visų pirma aptinkamos pas vyrus. Moterys pastovesnės, jų paskirtis – išlaikyti stabilumą, saugoti žmonių giminę nuo išnykimo, nuo apsigimimų. Pažiūrėkime, kas vyko naujo šimtmečio pradžioje kai laikas sutapo su karais. Per 1701 – 1703 metus pakrikštyta 312 berniukų ir 310 mergaičių, taigi, santykis jau 50:50. O tai jau ne norma, tai blogų gyvenimo sąlygų atspindys. Berniukų mirė daugiau. Blogas ženklas. Kuo visa tai baigėsi, dabar žinome. 1710 metais Pasvalio krašte (gal net smarkiau kaip kituose?) kilo didelis maras. Kraštas ištuštėjo.

Kas XVIII a pradžioje Pasvalio krašte krikštydavo vaikus slaviškais vardais? Toks noras ateidavo iš praeities, kai giminėje ar krikšto tėvų tarpe būta slaviškų vardų. Pvz., Nr 1041 Algimanto sąraše. Mergaitė 1702 metais pakrikštyta Sofija. Tėvas Stefan Klivaitis (motinos ne tik pavardė, bet ir vardas dažnai būdavo neužrašomas) kūmai Georgijus Leparskūnas ir Elzbieta (Jelizaveta?) Šapaičia, visi iš Šunkiškių. Arba Nr 1049. Mergaitė pakrikštyta Anna. Tėvai: Laurenty Padegelis ir Katarina. Kūmai: Bartolomiej Machovski su Sofija Šimaičia, visi iš Pasvalio. Vėliau, istoriją gražinant, lakuojant Anna buvo paversta į Oną, Lavrentij į Lauryną, tik su Sofija nebuvo ką daryti.

Nr 1251. Berniukas pakrikštytas Nikolajumi. Tėvai – Foma Tiltagalis su Elzbieta. Krikšto tėvai: Kristoforas Makštikas su Elzbieta Mamulycia, visi Šimonių (Šimance). Nr. 1253, berniukas pakrikštytas Stanislovu (stan‘ slavom, stan‘ slavnym). Tėvai : Michal Dirsevič su Konstancija. Kūmai: Stefan Račkovski su Jelizaveta Prozonova, visi iš Pasvalio. Taigi, slavų vardai patraukdavo, turint kažkokią tai praeitį. Priešingas pavyzdys (Nr 937). Berniukas pakrikštytas Kazimieru, nors giminėje pilna slaviškų vardų. Tėvai: Georgij (tai ne Jurgis) Jozėnas iš Girsudų su Barbora. Kūmai: Lavrenty Heranaitis iš Pasvalio su Kristina Senelova iš Girsudų. Karalaitis Kazimieras buvo paskelbtas šventuoju 1606 metais ir jo kultas visą šimtmetį buvo diegiamas.

Čia verta paminėti originalų duotą vardą (Nr. 660) berniukui. Tai Chvalbog (chvalit‘ boga – liaupsinti viešpatį). Kažin kaip jam sekėsi gyventi su tokiu vardu? Didelė tikimybė, kad jį pasiglemžė 1710 metų maras. Tėvas retu šiam kraštui vardu Rafaelis Leparski su motina Marianna. Visa minia gerbiamų žmonių -kūmų: Jonas Šreders, Stanislav Bistram, Jonas Tyminski, Vladislav Toločko, šie su Sofija Pavlovska iš Kildyškių, Anna Galofova iš Vitartų, Feliciana Mickievičiovna iš Sakių, Antonia Chiničanka iš Požunsių. Čia prasiveržė kažkokie senosios kultūros likučiai, kai vaikelis būdavo apsupamas kelių porų suaugusių, kurie veždavo jį krikštyti. Po to iš visų jų galėjo

prašyti paramos, kai pasidarydavo sunku. Apie tokį paprotį jau kalbėjome, kai buvo minimas Smaliečių mokyklos jubiliejus (Biržiečių žodis, 2017, 07, 11).

Taigi, pereinant į 18-ą amžių, pakrikštytų vaikų skaičius padidėjo 1,3 karto, suaugusių (tėvų ir kūmų) su slaviškais vardais – 1,5 karto, o pakrikštytų vaikų, kuriems buvo duoti slaviški vardai, skaičius padidėjo 1,6 karto. Tai liudija apie naujai atėjusių norą pratęsti buvusias tradicijas.

Pridedame keletą kitokių pavardžių prie tų jau minėtų dviejų grupių. Šios (sprendžiant iš kamieninių žodžių) rodo, kad yra atsiradusios atėjusioje į Pasvalio kraštą krivičių genties dalyje. Bylinski (bylina), Bodraikienas (bodryj), Ciesnonis (čestnyj), Drobas (drobit‘, drobnyj), Gasiūnas (gasit‘), Grigalūnas (krik), Grodinski (zagorodit‘), Jarošiucia (jaryj), Kodzievič (chodit‘), Kudyba (chudoj), Kukorėnas (kukor), Ladinski (ladit‘), Lomeiko (lomat‘), Malulėnas (malyj). Možuchova (malaja), Naimienas (neimiot), Neviadomski (nevedomo), Novikienas (novyj), Posilas (poslat‘), Puzinovski (pūza), Silecia (sila), Skurka (škura), Skvarnienas (skvernyj), Slavciūnas (slavnyj), Sokolska (sokol), Straševič (strašnyj), Šutaitis (šutit‘), Tavorciūnas (tovar), Torčilo (torčat‘), Tripulis (trepat‘sia), Ulevič (ulej), Uparnas (upornyj), Veruga (verit‘, verdzinat‘?).

Nežinia, kaip visa tai būtų vykę toliau, bet viską sumaišė ir panaikino didysis 1710 metų maras, prasidėjęs po karo veiksmų, genčių kraustymosi, nepriteklių.

Tokių tad sumaiščių lydimi, pasvaliečiai žengė į XVIII amžių.

S. 108 a. Goda Lapienytė. *Pelenų kelias.*

Biržų Vl. Jakubėno muzikos mokykla. Tapybos skyrius. Mokytoja Goda Balbieriūtė.

JOJIKAI

Vakarinių sėlių kraštas išsiskiria jojikų skaičiumi. Apie tai liudija pavardžių, susietų su jojimu įvairovė.

Brazaitis,
Brazdžius (brazties – dumti, nerti per krūmus su arkliu),
Jadziubanis (jāt – joti),
Janoševič (joņot - šuoliuoti),
Janušiški:

s114

Jasinskij,
Jasiukėnas,
Jasiūnas,
Jasiukiški (jāt – joti):

s115

Jodelis (jādelet – jodinėti):

s116

Čia Jodelių kaimas, gyveno mėgėjai jodinėti. Jodinėti ne pramogai, bet iš reikalo.

Janonis (joņot – lėkti, dumti, zirgs joņo – žirgas šuoliais lekia),
Janulonis,
Jašinskas (jašus – raitomis),

Jasinėnas,
Juozeliškis (jõzt – dumti), taigi, su Juozais čia nieko bendro. Tai kaimas, kur buvo daug jojikų.
Juozėnas,

S 107. Kažkodėl caro valdininkai Neciūnų kaimą pavadino Jaciūny. Kur tiesa? Kieno tai buvo kaimas: atvykėlių (nāciens – atėjūnas) ar jojikų?

1834 grafo Tiškevičiaus pavaldinių sąraše pavardės, susijusios su jojimu, užrašytos trisdešimtyje kaimų. Pvz., Kirbuliuose, Radviliškyje po tris skirtingas. Gajūnuose, Iškonyse, Kilučiuose, Mickūnuose, Juodžionyse, Druseikiuose, Spalviškiuose, Šniūriškyje po dvi skirtingas.

Tikrai, sėliai buvo jojikai savo laiku, reikia manyti, neblogi.

S 118. Jonušas Radvila jaunystėje. Vardas kažkodėl susietas su jojimu (joņot).

S 119. Po 300 metų netoli senos sėlių gyvenvietės nustota arti (draskyti) žemę. Bet žemė prisiminė, kas anksčiau čia buvo. Jei arti tapo nebenaudinga, nes menki derliai, tai čia lengvai prigijo eglutės, kurių amžius dabar siekia Nepriklausomybės atstatymo amžių. Kas įdomiausia, po jomis kaip mat pasipylė ruduokės, ta rūšis, kurią dzūkai vadina „syroježka“ (žalios valgomos). Ruduokės nenukeliavo į gretimą mišką, esantį už 100 metrų. Ten jų niekada nerasite. Todėl kyla klausimas: ar sėliai mokėjo tam tikrose vietose ilgam laikui įsiveisti sau naudingų grybų? Kaip gali grybai po 300 metų prisiminti, kur jie augdavo?

DBK

Kai perskaitysite rankraštį „Sėliai Rytuose“, suprasite, kad dar egzistuoja DBK. Nukraujavusi, leisgyvė. Nors praėjo keli tūkstančiai metų, mūsų širdyse ir atmintyje tebestovi **DIDŽIOJI BALTŲ KARALYSTĖ** [DBK]. Tai mūsų atminties, širdžių veiklos ir kultūros padarinys. Jos atsiradimą ir buvimą liudija patys anksčiausi vandenvardžiai (pvz., Baltasis ežeras) ir vietovardžiai (Liadina, Mamutina, Sėlynia). Po to sekė gamtos supratimą atspindintys vaizdiniai ir jų atspindys išlikusiuose pavadinimuose (Gerosios samanos, Pranašautojų samanos, Vėlių ežerai, tokie upeliai kaip Velesa, ežerai – Kapinynai, Žalčio ežerai ir kt.). Kai atsirado jėgos, siekiančios iškreipti natūralų šių žmonių – baltų vystymąsi, pajungti juos savo reikmėms (Vladimiras Kruvinasis, Ivan Groznyj, karingieji vokiečių ir jėzuitų ordinai, Josif Visarionovič ir kt.), baltams, įpratusiems prie ramybės, buvo neįprastai sunku. Kažkada atlaikę Gamtos sukeltus šalčius, badmečius, vėliau turėjo pernešti ateivių organizuotus plakimus, skandinimus, kapojimus, kaulų laužymus, deginimus, nuodijimus (apnuodijant kūną bei protą), trėmimus į atšiaurias vietas, suorganizuotus golodomorus, žmonių pjautynes.

Išlikusių genčių likučiai primena mums vis dar esančią Didžiąją Baltų Karalystę, kuri buvo daug pasiekusi. Nuo uždegimų gynėsi augalais ir dirbtinai sudarydami to švelnaus oksidanto – deguonies trūkumą. Išgyventi padėjo jos didenybė Uoga. Avietės, bruknės, golubica, mėlynės, spalgenos (spalgs – šaižus, veriantis). Jos išaugdavo virš samanų, užklojančių jų mirusius protėvius, kuriuos nuleisdavo į užsitraukiančius, akivarus dar turinčius ežerus.

Kaimo Mamutina pavadinimas primena mums, kad, gindamiesi nuo Gamtos iššūkių, buvo priversti išnaikinti kai kurias gyvūnų rūšis. Įvaldę klonavimą, palikuonys gal sugebės atitaisyti padarytą žalą. Faktai rodo kad pirmieji dievai (pvz., suomių oro ir dangaus ugnies dievas Ilme galėjo atsirasti prieš kelis tūkstančius metu, kai Šiaurėje buvo ypatingai geros sąlygos vystytis žmonijai, pro tektoninius lužius veržėsi šiluma ir kitokios dujos.

Jiems nereikėjo ieškoti Išganytojo, Atpirkėjo. Jei buvo padaromas blogas darbas, niekas negalėjo to atpirkti, tai visam gyvenimui. Jei galėdavo dar ką ištaisyti, bandydavo. Jie matė, kad amžiną gyvenimą Gamta jau yra sukūrusi. Kad iš dviejų suaugusių atsiranda kiti, mažyčiai, gležnučiai, bet panašūs. Kaip ir augalų pasaulyje, vieną dieną jie tars: „Tu, tėve, būk ir supūk, o aš eisiu Saulutės pažiūrėti ir našlaičių papenėti...“ Vieni iš žodžių, kuriais jie vadindavo jaunumę, buvo zėnai, zenkiai. Šiandien mes atsekame tuos žodžius, skaitydami, kokiais žodžiais pavadindavo naujai įkurtus kaimus kuriuos įkurdavo jaunumė. Buvo išradę būdą palengvinti sunkiuosius darbus. Tai talkos, kuriose ne tik darbai buvo nudirbami, bet ir skatinamas bendrumo jausmas. Tai ne tos dabartinės talkos, į kurias žmonės varu suvaromi. Būdami taikingi ir patiklūs, nesugebėjo atsilaikyti prieš atėjusius plėšriuosius žmones, kurie pasitelkė prievartą ir melą, kad tik baltus (ypač jų didžiąją gentį sėlius) pajungti ir sunaikinti. Melas pasitelkiamas toliau. Istorija obliuojama, lakuojama, aplaižoma. Kodėl šiandien neišdrįstama pasakyti, kur gi dingo sėliai? Europa gėdisi prisiminti, kaip airius, o kitame pakraštyje sėlius plėšrieji varė į vergiją.

Didžioji Baltų karalystė nereikalauja teritorijų bei kariuomenių apjungimo, nes tai būtų senasis mums primestas pražūtingas kelias. Mes tik apytikriai žinome gentis, kurios buvo genetiškai artimos bei sugebėdavo taikiai sugyventi. Baltarusiai, estai, latviai, lietuviai, sėliai, mariai, prūsai, krivičiai, rusinai – rutenai, ukrainiečiai. Šiandien gyvenimas kelia šiai karalystei, kuri gyvena mūsų atmintyje ir kultūroje, naujus iššūkius. Suprasti ir išvystyti naujas technologijas jums padės be paliovos lavinamas protas ir darbštumas, ko per tūkstantmečius išmokote.

Evelina Klibaitė, Ida Gavėnė, Jūratė Duderė, Laima Skiautė, Skirma Naktinė,
Indra Drevinė, Mora Undzėnė, Ramutė Kėželė , Alma Smukaitė, Aušra Tauraitė,
Goda Lapė, Eglė Kalpė, Ksenia Butrimė, Laima Plikytė, Alksnė Užubalė, Aina Vaičiulėnaitė,
Olga Varakojė, Stas Rab , Janis Rams, Jury Skabardis, Kojugalio Jonas, Lenis Juodgudis,
Lina Jonionė, Olga Eikštenė, Sandra Berzinia, Skaidra Zvilnė, Smaida Vidugirė.

Jonas Albertas Naktinis

SĖLIAI RYTUOSE
ir jų senieji papročiai

ISBN

Pasirašyta spaudai 2018-..... Apimtis Užs. Nr. Tiražas
Spausdino UAB „Panevėžio spaustuvė“, Beržų g. 52, LT-36147
El. p.: uzsakymai@paneveziospaustuve
www.paneveziospaustuve.lt